

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Roope Lindfors

Moniammatillinen yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden palveluissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu sosionomi

Sosiaalialan Koulutusohjelma

Opinnäytetyö

19.8.2021

Tekijä	Roope Lindfors
Otsikko	Moniammatillinen yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden palveluissa
Sivumäärä Aika	38 + 2 liitettä 19.8.2021
Tutkinto	sosionomi AMK
Tutkinto-ohjelma	sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Miia Ojanen, Laura Holmi
<p>Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Valkeakosken kaupungin kanssa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia onnistumisia ja haasteita eri yksiköiden ja eri ammattiryhmien edustajat kokevat moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saavuttaa käytännönläheinen ja todenmukainen kokonaiskuva moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta ja kehittämismahdollisuuksista Valkeakosken lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus. Tiedonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytin lomakekyselyä. Avoimia kysymyksiä edelsi esitietokysely ja monivalintakysymykset vastausten syvempää analysointia varten. Kysely lähetettiin linkkinä 59:lle lasten, nuorten ja perheiden palveluiden parissa työskentelevälle ammattilaiselle sähköpostilla. Kyselystä muodostuneen aineiston tulkinnassa käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Opinnäytetyön kysely osoitti, että moniammatillisen yhteistyön toimivuudessa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden eri toimijoiden välillä on kehittämisen varaa. Kysely osoitti puutteita löytyvän mm. resurssien, tiedonkulun ja moniammatillisen palvelukokonaisuuden hahmottamisen osalta. Kyselyn tulosten mukaan tekemistä on myös toimivan asiakaslähtöisen kokonaisprosessin kehittämisessä. Kehittämiskohteiden kannalta kyselyssä kuitenkin nousi esiin ammattilaisten tahtotila ja ammattitaito parantaa moniammatillisia toimintamalleja asiakkaiden sekä ammattilaisten yhteiseksi eduksi. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää jatkossa samankaltaisia hankkeita kehittäessä.</p>	
Avainsanat	Asiakaslähtöisyys, Moniammatillinen yhteistyö, Jaettu johtajuus

Author	Roope Lindfors
Title	Multiprofessional cooperation in family services
Number of Pages	38 + appendices
Date	19.8.2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Laura Holmi
<p>Multiprofessional Cooperation in Family Services</p> <p>This thesis has been conducted in collaboration with the City of Valkeakoski to develop multiprofessional cooperation in services for children, young people and families. The aim of the thesis was to find out what kind of successes and challenges the representatives of different units and various professional groups experience in implementing multiprofessional cooperation in services for children, young people and families. The purpose of the thesis was to achieve a practical and truthful overall picture of the functionality and development opportunities of multiprofessional cooperation in the services for children, young people and families in Valkeakoski.</p> <p>Qualitative research was chosen as the research method of the thesis. As a data collection method in my thesis, I used a questionnaire. The open questions were preceded by a preliminary information survey and multiple-choice questions for deeper analysis of the responses. The questionnaire was sent as a link to 59 professionals working in services for children, young people and families by email. Theoretical content analysis was used to interpret the material gathered by the survey.</p> <p>The thesis survey showed that there is room for improvement in the functioning of multiprofessional cooperation between different actors in the services for children, young people and families. The survey indicated shortcomings in terms of resources, information flow and perception of the overall process. According to the results of the survey, work remains to be done in developing a functional and customer-oriented overall process. However, in terms of areas for development, the survey highlighted the mindset and professionalism of professionals to improve multiprofessional operating models for the common benefit of clients and professionals. The thesis can be utilized in the future when developing similar projects.</p>	
Keywords	Customer orientation, Multiprofessional cooperation, Shared leadership

Sisällys:

1 Johdanto	2
2 Moniammatillinen yhteistyö	3
3 Lainsäädännöllinen näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön	4
4 Asiakkaan näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön	5
5 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen	7
6 Johtamisen merkitys moniammatillisessa yhteistyössä	8
7 Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen edellytykset	9
8 Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen kohteet	11
9 Tutkimuskohteen toimintaympäristön kuvaus ja toimijoiden perustehtävät	13
10 Opinnäytetyön tekeminen	14
10.1 Tutkimustehtävä	14
10.2 Tutkimuskysymykset ja aineiston kerääminen	15
10.3 Laadullinen tutkimus ja aineiston analyysi	17
11 Tutkimustulokset	18
11.1 Yleiskuva moniammatillisen yhteistyön tilanteesta	19
11.2 Varhaisen tuen käsitteet ja toimintamallit	20
11.3 Moniammatillisen yhteistyön haasteet	22
11.4 Moniammatillisen yhteistyön onnistumiset	24
11.5 Moniammatillisten toimintamallien kehittäminen	25
11.6 Asiakasnäkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön	27

12 Johtopäätökset	28
12.1 Miten monialainen yhteistyö on saatu onnistumaan varhaisen tuen palveluissa?	28
12.2 Millaisia ovat monialaisen yhteistyön haasteet varhaisen tuen palveluissa?	29
12.3 Miten monialaista yhteistyötä tulisi kehittää?	30
13 Pohdinta	31
14 Lähteet	33
15 Liitteet	39
Liite 1. Kyselylomake	39
Liite 2. Valkeakosken palvelut	40

1 Johdanto

”Tarinan mukaan kuningas pyysi palvelijaansa tuomaan huoneeseensa kaikki valtakunnassa sokeana syntyneet. Palvelija teki työtä käskettyä. Kun hän oli koonnut kaikki sokeat yhteen, kuningas pyysi häntä esittelemään heille norsun. Toiset sokeat tunnustelivat norsun päätä, toiset korvaa, syöksyhammasta, ruumista, jalkaa, takamusta, häntää tai hännänpäätä. Palvelija kertoi kuninkaalle esitelleensä norsun sokeille. Kuningas meni heidän luokseen ja kysyi: ”Millainen eläin norsu on?” Ne jotka olivat tunnustelleet norsun päätä, vastasivat: ”Teidän majesteettinne, norsu on kuin vesiastia.” Ne, jotka olivat tunnustelleet norsun korvaa, sanoivat norsun olevan kuin viljakori, ja niin edelleen – kuvaus oli aina sen mukainen, mitä kohtaa sokea oli tunnustellut. Tarinan mukaan sokeat alkoivat kiistellä ja väitellä keskenään huutaen norsun olevan sitä tai tätä, kunnes kiistely ylti lopulta tappeluksi.” (Isoherranen 2005: 29.)

Kuten Isoherrasen (2005:29) lainaus vanhasta intialaisesta tarinasta kertoo, vaatii kokonaiskuvan muodostaminen eri näkökulmien yhteensovittamista. Juuri kokonaiskuva tarvitaan kokonaisvaltaisen palvelun luomisessa. Olennaista kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa on asiakkaan tarpeisiin vastaaminen. Moniammatillista työskentelyä on haluttu lisätä monia palveluita tarvitsevien asiakkaiden palvelukokonaisuuden taloudellisuuden kehittämiseksi. Viime vuosina on usein ollut esillä tutkimus Oulun kaupungin asukkaista, joista 10% käytti noin 80% sosiaali- ja terveydenhuollon budjetista. Taloudellisuuden lisäksi moniammatillinen työskentely nähdään asiakaslähtöisenä toimintamallina, jossa asiantuntijat vastaavat asiakkaan palvelutarpeeseen yhdessä. Näin ollen moniammatillisen yhteistyön toimivasta mallista hyötyvät sekä asiakkaat että organisaatio. Usein näitä kahta näkökulmaa on ollut vaikea yhdistää. (Sayed – Helminen 2017: 59.)

Uusia toimintamalleja lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vaikuttavuuden lisäämiseksi on etsitty Kaste -hankkeissa vuosina 2008-2011 ja 2012-2015 sekä vuonna 2016 käynnistyneessä Lape -ohjelmassa. Lape -ohjelman päätavoitteena on parantaa lasten-, nuorten- ja perheiden palvelujen toimivuutta ja kustannustehokkuutta. Olennaisena nähdään tarve luoda hallintorajat ylittävä toimintaympäristö, jossa palveluiden tuottaminen perustuu kumppanuuksiin. Tavoitteita pyritään saavuttamaan suuntaamalla resursseja esimerkiksi korjaavan sosiaalityön sijaan varhaisen tuen toimintamalleihin. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma 2012; Aula 2019:1-29.)

Moniammatillisuutta tarjotaan nykyään keinona sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmiin. Moniammatillisuuden onnistumisesta tarvitaan lisää tutkimustietoa laadukkaana palvelukokonaisuuden luomiseksi. Olennaista on löytää ne toimintaympäristöt ja asiakastapaukset, joissa useamman toimijan yhteistyöllä on ollut merkittävä rooli. Lisäksi tarvitaan tutkimustietoa monipalveluasiakkaiden tunnistamisesta ja palveluiden organisointimalleista. (Isoherranen 2005: 19-20.) Tässä opinnäytetyössä etsitään Valkeakosken kaupungin eri ammattiryhmien ja hallintokuntien työntekijöiden näkökulmaa moniammatillisen työn kehittämistarpeisiin. Tutkimusaihe on siis edelleen ajankohtainen, jotta voidaan luoda toimivia moniammatillisen työn organisointimalleja sekä kohdentaa moniammatillinen työ oikeisiin asiakasryhmiin ja -tilanteisiin.

2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatilliselle yhteistyölle löytyy paljon erilaisia määritelmiä, jotka kuitenkin usein perustuvat samankaltaisten peruskäsitteiden ympärille. Sitä voidaan pitää eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä. Käsitteellä saatetaan viitata työtapaan, työmenetelmään, asiakas- ja potilastyön vuorovaikutustilanteeseen, työn kehykseen, jossa työtä tehdään tai kehittämiskohteeseen. Moniammatillisen yhteistyön sisällöllinen määrittely saattaa muuttua riippuen eri tieteenalojen viitekehyksestä, kuitenkin tyypillisesti käsitteellä viitataan ammattikuntien väliseen yhteistyöhön organisaation sisällä tai organisaatioiden välillä. Yksinkertaistaen sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa asiantuntijoilla on yhteinen työ tai tehtävä suoritettavanaan, ongelma ratkaistavana tai päätös tehtävänä. Jotta he voisivat päästä yhteiseen päämäärään, he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa. Täten asiakkaan asiaa ratkaisemaan tulee monia eri osaamisen näkökulmia. (Kekoni – Mönkkönen – Hujala – Laulainen & Hirvonen 2019: 15; Pärnä 2012: 48-56; Isoherranen– Rekola – Nurminen 2008: 33.)

Yhä monimutkaisempi ja toimijajoukoltaan suurempi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö vaatii jaettua asiantuntijuutta ja yhteistyötä. Moniammatillisesta työstä puhuttaessa on ammattilaisten keskuudessa yleistynyt raja- ja yhdyspintojen käsitteet. Rajapinta käsitteellä tarkoitetaan raja-aluetta, joka jää eri työtehtävien välimaastoon. Yhdyspinta käsitteellä taas halutaan korostaa yhtymäkohtia, ei rajoja. Olennaista molemmille käsitteille on löytää ne kohdat, joissa yhteistyö on tarkoituksenmukaista. (Kekoni ym. 2019: 16.)

Moniammatillista yhteistyötä tehdään usein asiakasprosessin taustalla, jolloin hyödynnetään laajasti koko organisaation asiantuntijaverkostoa. Moniammatillinen yhteistyö saattaa yhteen eri

sektoreilla tai samassa organisaatiossa eri työtehtävissä toimivien ammattilaisten osaamisen ja tietotaidon. Moniammatillinen yhteistyö voi tarkoittaa hallintorajat ylittävää asiantuntijoiden tai ammattilaisten välistä yhteistyötä tai yhdessä työskentelyä, jossa tieto, valta ja osaaminen jaetaan. Olennaista on yhteisen työskentelykohteen tunnistaminen, työskentely yhteisesti määritellyn asiakkaan kanssa sekä yhteisen työskentelyn koordinointi, dokumentointi ja arviointi. (Koskela 2013; Helminen 2017: 19-20; Valkokari – Valjakka – Hakanen – Kupi & Kaarela 2014:17.)

Pärnän (2021:49-51) mukaan olennaisinta on sitoutunut työryhmä, joka on motivoitunut tavoitteelliseen yhteistoimintaan ja tekee suunnitelmallista ja säännöllistä yhteistyötä. Pärnän mukaan jokaisen työryhmän jäsenen tulisi pyrkiä tekemään yhteistyötä asiakasprosessin taustalla niin hyvin kuin kykenee asiakkaan parhaaksi ja antamaan oma tietotaitonsa työryhmän yhteiseen käyttöön.

Moniammatillinen yhteistyö onkin vahvasti sidoksissa asiakaslähtöiseen työhön, jossa moniammatillisen yhteistyön tarve nousee asiakkaan tarpeesta. Moniammatillisessa yhteistyössä pyritään tasa-arvoiseen päätöksentekoon asiakkaan parhaaksi asiakasta ja muita työryhmän jäseniä kunnioittaen. Yhteistyössä huomioidaan asiakkaan elämän kokonaisuus ja hänen hoito- ja palvelupolkunsa. Asiakaslähtöinen palvelu muodostuu joustavuudesta ja eri ammattiryhmien rajojen ylittämisestä. (Pärnä 2012: 49; Isoherranen ym. 2008: 34; Isoherranen 2005: 32.)

Kun puhutaan moniammatillisuudesta varhaisen tuen palveluissa tarkoitetaan palvelukokonaisuutta, jolla pyritään vastaamaan perheiden palveluntarpeeseen riittävän varhaisessa vaiheessa, jolloin oikea- aikaisesti ajoitettu tuki saattaa ehkäistä ongelmien kasaantumista ja perheen sisäisten ongelmien eskaloitumista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 18-19.)

3 Lainsäädännöllinen näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön

Moniammatillisuuteen veloitetaan sosiaalihuoltolaissa, tavoitteena on eri sektorien välisen yhteistyön parantaminen. Oman haasteensa moniammatilliselle yhteistyölle luo asiakkaan tietosuoja koskevat velvoitteet. Asiakkaan tulee sosiaalihuoltolain mukaan aina antaa suostumuksensa häntä koskevien asiakastietojen jakamiseen. Tietoja voidaan asiakasprosessin taustalla toimivien toimijoiden välillä välittää vain siinä laajuudessa, kun se on välttämätöntä asiakkaan välittömän hoidon järjestämiseksi. Sosiaalihuoltolain moniammatillisen yhteistyön

velvoitteesta huolimatta tutkimuksissa on todettu, ettei laki nykyisellään ole viranomaisten tiedonvaihtoon liittyvien kysymysten kannalta riittävän selkeä. (Romppainen 2015: 99; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 41.)

Sosiaalihuoltolaki korostaa moniammatillisesti toimivien työryhmien merkitystä asiakasprosessien taustalla. Moniammatillista yhteistyötä käytetään sosiaalihuollon palveluissa asiakasprosessien koordinoinnissa, lähtien moniammatillisesti laaditusta palvelutarpeenarviosta ja asiakassuunnitelmasta. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa eri viranomaistahot osallistumaan palvelutarpeenarvion ja asiakassuunnitelman laatimiseen asiakkaan tarpeen mukaan. Sosiaalihuollon toimijan vastuulla on varmistaa, että asiakkaan tarpeiden vastaamiseen löytyy riittävä osaaminen ja asiantuntijuus. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 § 41; Sosiaali- ja terveysministeriö 2017:18.)

Sosiaali- ja terveydenhuollossa lainsäädäntö määrittelee vahvasti eri toimijoiden vastuuta. Eri ammattiryhmien lainsäädäntöön pohjautuva vastuu tulee esille moniammatillisessa yhteistyössä yksilötason vastuuna. Ristiriitaa saattaa aiheuttaa moniammatillisen työryhmän toimivuuden yhteisvastuullisuuden vaatimus. Yksittäisen asiantuntijan päätöksentekoa saattaa kuitenkin helpottaa, kun asiaa on voinut peilata eri yhteistyökumppaneiden kanssa, vaikka itse kantaisikin päätöksestä lopullisen vastuun. (Isoherranen 2005: 109; Pennanen 2007: 197.)

4 Asiakkaan näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tarvitaan kokonaisvaltaista ymmärrystä asiakkaan elämän kokonaisuudesta ja hänen palvelutarpeestaan sekä osallisuudestaan. Monialaista apua tarvitsevan asiakkaan tilannetta tulee auttaa yhdistämällä sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen apu. (Helminen – Sukula-Ruusunen 2017: 47.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusraportissa todetaan, että vain pienellä osalla perheiden avun saantia kartoittavaan tutkimukseen osallistuneista vanhemmista oli kokemusta moniammatillisesta työryhmätyöskentelystä. Suurimmalla osalla eli noin 93%:lla tutkimukseen osallistuneista ei ollut kokemusta moniammatillisesta työryhmästä ollenkaan. Noin yhden prosentin asioita oli käsitelty moniammatillisessa työryhmässä, mutta vanhempi tai perhe ei ollut itse osallistunut työryhmän tapaamiseen. Vanhempien kokemukset olivat kuitenkin pääosin myönteisiä, he kokivat itsensä tasavertaisiksi osallistujiksi ja heidän näkemyksensä mukaan yhteistyö edisti

perheen tilanteen ratkaisemista. Tosin vain alle neljänneksen mukaan tieto lapsen ja perheen käyttämistä palveluista oli koottu yhteen. Kun yhteistyö ylitti hallinto- tai organisaatorajat korostui eri toimijoiden tuntemus ja asiakkaan kokonaistilanteen tuntemisen tärkeys. Vain noin neljäsosalle oli nimetty oma työntekijä, tehty yksilöllinen suunnitelma ja vain vähemmistön lähiverkosto oli huomioitu. (Perälä, Marja-Leena – Salonen, Anne – Halme, Nina & Nykänen, Sirpa 2011: 65-66, 76-78.)

Perheet kokivat, että olivat voineet tapaamisissa vaikuttaa oman tilanteensa ratkaisemiseen. Yli viidennes kuitenkin koki, että tapaamisen ilmapiiri oli syyllistävä. Vähiten lasten ja perheiden näkemyksiä koettiin huomioitavan kunnallisessa lasten ja perheiden palvelujen päätöksenteossa. Yksi keskeisimmistä vanhempien esille nostamista kehittämiskohteista oli perheen oikea-aikainen auttaminen heti huolen ilmetessä. Tärkeänä koettiin myös eri toimijoiden yhteistyö ja luottamuksen rakentaminen. Tyytymättömiä vanhemmat olivat työntekijöiden kykyyn huomioida lapsen yksilölliset tarpeet. Tyytyväisyyttä lisäsi työntekijöiden ystävällisyys, ymmärrettävä tapa puhua ja kyky kuunnella arvostelematta sekä ottaa huomioon, mitä perheellä oli sanottavana. (Perälä – Salonen – Halme & Nykänen 2011: 65-66, 76-82.)

Moniammatillisesti tehty palvelutarpeen arvio ja asiakassuunnitelma vähentävät palvelujärjestelmän kuormittumista ja asiakkaalle tehtyjä päällekkäisiä arvioita. LAPE- hankkeen Vaikuta- kyselyn tulosten perusteella myös perheet toivovat enemmän eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Toimivan yhteistyön avulla voidaan ehkäistä asiakkaan turhautumista ja muuttaa käsitystä nykyisen palvelujärjestelmän pirstaleisuudesta. (Miettunen – Antikainen 2018: 57.)

Palvelun laatua on jopa ammattilaisen saati sitten asiakkaiden vaikea arvioida, kokonaisuudet ovat suuria ja monimutkaisia. Tilanteisiin ei useimmiten ole yhtä ainoaa oikeaa tulkintatapaa tai diagnoosia, myöskään valitun menetelmän vaikuttavuudesta tai oikeellisuudesta ei ole varmaa tietoa. (Stostad 2016, 89.)

Useimmiten silloin kun perhe tarvitsee apua, se on haavoittuvassa tilanteessa. Silloin kyky kerätä tietoa tai arvioida päätöksentekoa on heikko. Tällöin riippuvuus muiden tekemiin arviointeihin kasvaa. Tämä asettaa erityisvaatimuksia palvelun eettisyydelle ja luotettavuudelle. (Stostad 2016, 90.)

Moniammatillisen yhteistyön hyödyt jäävät saavuttamatta, jos yhteistyön osapuolet asiakas mukaan lukien tai hänen omaisensa eivät jaa näkemystä yhteistyön tavoitteista. Asiakkaan ja

hänen läheistensä pitää olla mukana asiantuntijoiden rinnalla määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa yhteistä työskentelyprosessia. (Helminen 2017: 21.)

5 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Moniammatillista yhteistyötä tehdään myös palvelujen kehittämisessä, kuten monissa LAPE-ohjelman osa projekteissa. Vuonna 2019 julkaistussa LAPE- hankkeen loppuraportissa on listattu runsaasti toimia moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Kehittämisessä on painotettu tiedon jakamista ja välittämistä. Lisäksi kehittämistä on koettu tarvittavan työnjaon ja tiedonkulun selkeyttämisessä, asiakasprosessien sujuvuuden parantamisessa ja yksittäisen asiantuntijan tietotaidon parantamisessa. Yhteisellä kehittämisellä arvioidaan myös byrokraattisten mekanismien vähenevän asiakkaan parhaaksi. (Aula 2019: 39, 77-82.)

Kehittäminen on haasteellista, koska mukana on useita toimintaperiaatteiltaan, suuntautumiseltaan ja asiantuntemukseltaan erilaisia toimijoita. Erilaisten toimijoiden vuoksi kehittämisessä on oltava selkeät pelisäännöt ja tukirakenteet, joiden avulla kaikkien osallistujien käsitykset strategiasta, tavoitteista, vastuista ja käytännön toteutuksesta pystytään huomioimaan. (Perälä – Halme – Nykänen 2012: 103.)

Moniammatillinen yhteistyö edellyttää uudenlaista toimintakulttuuria ja kumppanuutta. Palvelujen ja yhteisten prosessien kehittäminen ei yksin riitä, vaan asiakaslähtöisyyden tulee toteutua myös palvelua tuottavien organisaatioiden ja työntekijöiden asenteissa ja asiakkaiden kohtaamisessa. Uusien toimintatapojen käyttöönotossa ja asenteiden muuttamisessa johtamisella on kehittämisen ohella oleellinen merkitys. Johtamisen kautta asiakaslähtöinen ajattelu tuodaan organisaatioon eri tasoille ja tuetaan siten sen kehittämistä. (Perälä ym. 2012: 87-88.)

Yhteinen koulutus on pohja organisaatiokulttuurin muutokselle moniammatilliseen suuntaan. Koulutuksessa opitaan tarvittavat käsitteet ja uudet merkitykset toiminnan muuttamiseksi. Kaikkien ammattilaisten tulisi saada tarvittavaa koulutusta, jonka avulla he voivat ymmärtää yhteistyötä uudella tavalla. Ilman uuden viitekehyksen ymmärrystä esimerkiksi roolirajojen ylitykset ja toisen asiantuntijan kommentit toisen asiantuntijan alueelle voidaan kokea valtataisteluna. Hyvin toteutettu koulutus auttaa ymmärtämään, mitä moniammatillisuudella tarkoitetaan, mihin sillä pyritään ja miksi se olisi tarpeellista. Koulutus voi antaa myös tarvittavia vuorovaikutuksellisia valmiuksia. Koulutuksen aikana voidaan harjoitella esimerkiksi taitavaa keskustelua ja dialogia

päätöksiä tehtäessä. Koulutus ja ohjaus moniammatillisuuteen muodostavat välttämättömän pohjan, jota rakennetaan peruskoulutuksessa, täydennyskoulutuksessa, sekä perehdytyksessä. (Isoherranen 2012: 150.)

Kehittämisen käynnistysvaiheessa on tärkeää, että moniammatillisen yhteistyön kehittämisen suunnitelmat tehdään yhdessä ja avoimesti. Muutoksen suunnitteluun tarvitaan alusta alkaen mukaan eri palveluiden työntekijät ja asiakkaiden kokemukset. Tehtävänä on auttaa työntekijöitä löytämään askelmerkit vanhasta työtavasta uuteen. Lisäksi on tärkeää arvioida muutosta varten käytössä oleva resurssi. Muutos tulee suunnitella näiden reunaehtojen varaan siten, että muutos ei kuormita liikaa työntekijöitä. (Alhanen – Lavila – Kangas – Lamppula – Petrelius 2019: 14.)

6 Johtamisen merkitys moniammatillisessa yhteistyössä

Eri ammattiryhmien valta on varsin vahva, ja kun muutoksen suunta on yksilöllisestä asiantuntijuudesta yhteisöllisempään kulttuuriin, muutos on itsenäiseen päätöksentekoon ja itsenäisyyteen tottuneille asiantuntijoille vaikeaa. Muutoksen onnistuminen vaatii yhteistä ymmärrystä ja tahtoa muutoksesta kaikilta ammattiryhmiltä, organisaatiotasoilta sekä poliittisilta päättäjiltä. Siirtyminen asiakaslähtöiseen moniammatilliseen työotteeseen on syvärakenteisiin menevä muutos. Jos suunta ja sitoutuminen eivät ole riittävän vahvoja ja kaikille yhteisiä, muutos ei voi onnistua. Perinteinen yksilöasiantuntijuutta korostava työtapo, monitasoinen päätöksentekojärjestelmä, organisaatiolähtöinen tapa toimia, ammatillisesti eriytynyt johtaminen ja jäykkä organisaatorakenne vaikeuttavat moniammatillisten tiimien syntymistä. Jos muutokseen halutaan päästä, tulee luoda moniammatillisen yhteistyön malli sekä huolehtia siitä, että organisaatiokulttuurin muutoksen tavoite on kaikilla toimijoilla ja tahoilla yhteinen. Lisäksi tarvitaan foorumeita yhteistyön arvioinnille ja jatkokehittämiseksi. Johtajilla tulee olla taitoja jaettuun johtajuuteen ja organisaation sektorirajat tulisi olla sujuvasti ylitettäviä. (Isoherranen 2012: 139-140.)

Organisaation ja sen rakenteiden merkitys moniammatillista yhteistyötä kehitettäessä tulee Isoherrasen (2012: 138) tutkimuksessa esiin monella tavalla. Julkisella sektorilla organisaatiota ja sen toimintaa ohjaavat kaupungin strategia, visio, ohjeet ja normit. Ne asettavat omat rajansa sille, kuinka asiakaslähtöistä toimintaa voidaan toteuttaa. Organisaation johdon toivottiin olevan vahvasti moniammatillisen yhteistyön kehittämisen tukena. Vanhanaikaiset johtamismallit eivät Isoherrasen mukaan tue monialaista yhteistyötä, vaan johtaminen nähdään enemmänkin vertikaalisena eli

perinteistä linjajohtamista toteuttavana oman ammattialan johtamisena. Horisontaalisen eli eri sektoreiden asiantuntijoita moniammatillisiin tiimeihin yhdistävän jaetun johtajuuden ja tiimijohtamisen taitoja on vain joillakin asiantuntijoilla.

Myös Lape –hankkeessa on kiinnitetty huomiota yhteensovittavan johtamisen haasteisiin. Asiakkaiden palvelut ovat jakaantuneet monelle toimialalle ja moneen yksikköön. Palvelut ollaan pääsääntöisesti rakennettu organisaatio- ja sektorilähtöisesti. (Perälä 2012.)

Lisäksi ohjeet ja muutosaloitteet tulevat Isoherrasen (2021: 133) mukaan liikaa johdosta työntekijöille eikä toisinpäin. Oppivan organisaation ideaalimallin mukaan tiimissä työskentelevät kehittävät jatkuvasti itse arjen yhteistyötään vastaamaan asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Jos organisaatio on oppiva, se on joustava ja muuntumiskykyinen. Muutosideat lähtevät myös alhaalta ylöspäin.

Moniammatillista yhteistyötä kehittäville työntekijöillä tulisi siten olla riittävästi valtaa rakentaa oma toimintatapa, roolit ja vastuut mahdollisimman sujuvasti. Tiimiin kuuluvien ammattilaisten määrä ja koulutus vaihtelee asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Jokaisessa tiimissä luodaan sen toimintaan sopivat tiedon kokoamisen ja prosessoinnin käytännöt. Yhteistyötä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. (Isoherranen 2012: 150-152.)

Erilaisilla hallinnollisilla ratkaisuilla voidaan edesauttaa lasten, nuorten ja perheiden toimivan palvelukokonaisuuden luomista. Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen johtamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Toimivan yhteistyön tueksi tarvitaan rakenne ja yhteisesti sovitut käytännöt. Eri sektoreiden johdon tueksi voidaan nimetä sektorirajat ylittävä monialainen johtoryhmä. (Perälä ym. 2012: 79-80.)

7 Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen edellytykset

Edellytys moniammatillisen yhteistyön toimivuudelle on yhteisen tarpeen ja tavoitteen määrittely eli mitä yhteistyöllä halutaan saavuttaa. Yhteisen työskentelyn hyödyt, merkittävyys ja aikajänne tulisi selventää yhteistyöhön osallistuville. Ammatillaiset tekevät usein työtä rinnakkain, eivät yhdessä ja heillä on saman asiakkaan asiassa jopa erilaiset tavoitteet oman työnsä näkökulmasta. Siksi asiakkaan kokonaisprosessi tulisi yhdessä kuvata, jotta kaikkien toimijoiden rooli olisi selkeä ja odotukset toisia kohtaan realistiset. Oman asiantuntijaroolin selkiinnyttämisen tarve korostuu kaikilla ammatillisilla moniammatillisessa yhteistyössä. Rooleja tulisi jatkuvasti selkeyttää, mutta ei rajata niin tiukaksi, että toiminnasta tulee joustamatonta. Joustavassa ja laajassa

monitoimijaisessa työskentelyssä ylitetään perinteisiä ammatillisia roolirajoja. Rajojen ylityksiä tulisi tehdä sovittu ja kaikkien asiantuntijoiden kesken. (Romppainen 2015: 100; Valkokari ym. 2014: 14; Isoherranen ym. 2008: 33; Isoherranen 2012: 105-110; Pärnänen 2012: 141-142.)

Erilaiset roolien ylitykset liittyen omaan perustehtävään aiheuttavat kuitenkin usein ristiriitoja. Jos työnjaosta ja rooleista ei ole sovittu, saattaa syntyä reviiriristiriitoja. Odotukset ja näkemykset toisten tehtäväkokonaisuudesta ja asiaan puuttumisesta ovat ristiriidassa, eikä luottamusta kyetä rakentamaan. Yhteistyössä syntyy aina yhdyspintoja, joissa yhteisistä toimintakäytännöistä tulee sopia. Sopiminen on helpompaa, jos toimijat tuntevat toisensa ja jos sovitut asiat kirjataan. Myös oman reviirin suojaamiseen liittyvästä reviiriajattelusta tulisi päästä eroon, jotta yhteisiin päämääriin voitaisiin sitoutua ja jotta luottamus toimijoiden välille muodostuisi. (Perälä ym. 2015: 67-68; Isoherranen 2012: 111.)

Moniammatillisen yhteistyön aikaansaaminen vaatii tietoista ponnistelua ja avoimuutta sekä halua ylittää professioiden eli eri ammattiryhmien raja ja rakentaa uudenlainen asiakaslähtöinen yhteistyön työskentelyprosessi. Profioiden ydintehtäviä täytyy täydentää uudella laadulla, joista pyrkimys ja innostus sekä tahto ja taito yhteistyöhön ja ammattien väliseen vuorovaikutukseen ovat keskeisiä. Nykyään ei riitä pelkästään esimerkiksi lapsen kasvuympäristön riskitekijöiden tunnistaminen, kuten se, että opettaja tunnistaa oppimisvaikeuksia, sosiaalityöntekijä puutteita lapsen kasvua ja kehitystä tukevassa arjessa tai varhaiskasvattaja puutteita lapsen sosiaalisissa taidoissa. Asiakaslähtöinen yhteistyö ei synny itsestään, vaan yhteistyössä on löydettävä konkreettinen käytäntö, jolla asiakkaan näkökulmasta hyöty saadaan suhteellisen pian. Vastavuoroinen resurssien hyödyntäminen ja yhteistoiminnassa luotu uusi tieto ovat moniammatillisen yhteistyön työn vahvuuksia. Rajat ylittämällä ne ovat mahdollisia. (Pärnänen 2012: 140-141.)

Yhteisen toimintamallin luomiseen tarvitaan keskustelun ja dialogin taitoja. Palaverissa kaikkien tulisi tulla kuulluksi, kaikilla tulisi olla mahdollisuus esittää oma näkemyksensä ja ajatuksiaan asian ratkaisemisesta. Ryhmän jäsenten tulisi olla avoimia uusille näkökulmille, tiedolle ja erilaisille ratkaisumalleille. Ilmapiiirin tulisi säilyä rentona ja siten rohkaista näkökulmien esittämiseen. (Isoherranen 2005: 58; Isoherranen 2012: 129-130.)

Luottamus ja toisen työn arvostus vahvistuu yhteisen työhistorian ja tekemisen kautta. Tuttuutta voi edistää myös tutustumalla toisten työhistoriaan, koulutukseen ja ammatillisiin painopisteisiin. Yhteistä motivaatiota kasvattaa, kun toimijoilla on osaaminen, menetelmiä ja välineitä sekä valta ja

vastuu toiminnan kehittämisessä. Myös esimiesten ja johdon tuki työn sujumiseksi tarvitaan. (Helminen 2017: 23; Romppainen 2015: 90.)

Moniammatillisen yhteistyön onnistumiseksi tulisi myös asiakkaan kanssa tehtävä yhteistyö määritellä moniammatillisesti tehdyssä palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelmassa. Sosiaalihuoltolaki velvoittaa, että asiakkaille on laadittava palvelutarpeen arviota täydentävä asiakassuunnitelma. Laki mahdollistaa palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman laatimisen monialaisesti tarpeen vaatiessa. Usein kuitenkin eri tahot laativat asiakkaan kanssa oman palvelutarpeen arvion ja asiakassuunnitelman oman taustalainsäädäntönsä pohjalta. Kartoituksia ja arvioiteja saatetaan asiakkaan tai perheen näkökulmasta tehdä useita päällekkäin samantyyppisin kysymyksin. Päällekkäisten kartoitusten tekeminen on palvelujärjestelmän resurssien kannalta turhaa päällekkäistä työtä. Enemmän tukea tarvitsevat perheet ovat turhautuneet tilanteeseen ja toivovat toimijoiden tiiviimpää yhteistyötä. (Romppainen 2015, 99; Miettunen - Antikainen 2018: 57; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 39.)

Toimivan tiimin merkitys asiantuntijoiden turvaverkkona on tärkeä. Tiimissä on yhteisvastuullisuutta ja luottamusta myös vaikeuksien ja työn puutteiden käsittelyyn. Vaikeiden eettisten ratkaisujen ja päätösten jakaminen on tärkeää ja tiimi koetaan eräänlaisena nopean työnohjauksen paikkana, jossa voi jakaa tunteita saman kokemuksen läpi käyneiden ja samojen sääntöjen ohjaamina työskentelevien kanssa. Apua annetaan ja sitä on hyvässä tiimissä helppo pyytää. Pisimmälle kehittyneissä tiimeissä on tehty yhteisiä kirjallisia ohjeita tiimin toimintatavoista vaihtuvia tiimin jäseniä varten. Tiimin ydinjoukko on usein työskennellyt pitkään yhdessä ja pohja yhteistyölle rakentuu työntekijöiden vahvaan ammatilliseen osaamiseen ja ammatilliseen itsetuntoon. Suuri merkitys on myös asiantuntijoiden ammatillisella verkostoitumisella. Verkostoituminen tukee osaamisen ylläpitämistä välittämällä tietoa hyvistä käytännöistä, sekä yhtenäistämällä ammattiryhmän toimintakäytäntöjä. (Perälä ym. 2012: 87; Isoherranen 2005: 58-59; Isoherranen 2012: 144-147.)

8 Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen kohteet

Moniammatillisessa yhteistyössä ison haasteen muodostaa ajantasainen tiedonkulku. Romppaisen mukaan erityisesti lastensuojelun kanssa tiedonkulku nähtiin usein ongelmallisena. Haasteeksi koettiin, kun ei tiedetty mitä asiakkaalle tapahtuu sen jälkeen, kun yhteydenotto lastensuojeluun oli tehty. Yhteistyön toivottiin jatkuvan niin, että lähettävän tahon työntekijä kutsuttaisiin mukaan lasta

koskeviin palavereihin, koska heillä oli tieto lapsen toiminnasta arjessa esim. päiväkodissa tai koulussa. Kaikkien toimijoiden käytännön työn uskottiin helpottuvan, jos lapsen tilanteesta olisi ajankohtainen tieto eri palveluissa moniammatillisen yhteistyön kautta. Erityisosaajilta kuten lastensuojelulta ja lastenpsykiatrialta toivottiin lisäksi konsultaatioapua perheen kanssa toimimiseen peruspalveluissa (Romppainen 2015: 80-89; Rajala 2017: 67-68).

Asiakkaan siirtäminen eri toimijoiden palveluihin nähtiin haasteellisena. Perheet saattoivat jopa jäädä ilman palveluja, koska eri tahot luulivat muiden toimijoiden jo hoitavan asiakkaan asiaa. Perheen asiat saattoivat ilman koordinoitua apua ja joustavaa tiedonkulkua vain mutkistua ja raskaampien toimenpiteiden tarve kasvaa. Vaitiolovelvollisuus koettiin jarruksi, joka esti toimenpiteiden yhteisen suunnittelun ja toteuttamisen. Vaitiolo koettiin jopa lapsen edun vastaiseksi. Tilannetta vaikeutti lisäksi se, että asiakkaat joskus salailivat tietoja eri toimijoilta, jolloin yhtenäistä näkemystä perheen tilanteesta ei syntynyt. Kun tietoa ei avoimesti jaettu oli yhteistyötahojen vaikea suunnitella omia toimintatapojaan perheen kanssa. (Romppainen 2015: 76-80.)

Jonkun toimijan passiivisuus koettiin haasteellisena moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Romppaisen tutkimuksessa lastensuojelun työntekijöiden ei koettu osallistuvan riittävästi keskusteluun ja heidän koettiin jopa sivuuttavan yhteistyötahojen mielestä tärkeitä asioita esim. vanhempien mielenterveyden häiriöt. Toimivallan osalta lastensuojelun työntekijöillä nähtiin olevan liian suuri valta yksin päättää lastensuojelun asiakkuuden kriteereistä. Lastensuojelun ei koettu arvostavan tai kuuntelevan muiden tahojen näkemyksiä perheen tilanteesta. Toisaalta samaan aikaan myös lastensuojelun työntekijät kokivat, että heidän työtään ja näkemyksiään ei arvostettu. (Romppainen 2015: 76-77, 86-87.)

Moniammatillisten tiimien kokoamista haittasi myös resurssien puute. Aikaa yhteistyöhön ei koettu olevan, vaikka tahtoa olisikin ollut. Joskus osaamisen puute oli yhteistyötä tai perheen auttamista vaikeuttava tekijä. (Rajala 2017: 69; Romppainen 2015: 96). Myös rakenteiden ja yhteistyökäytäntöjen puuttuminen sekä puutteellinen toisten perustehtävän tai palvelukokonaisuuden tunteminen vaikeutti yhteistyötä. Toimijoille saatettiin asettaa perustehtävään nähden liian suuria odotuksia. (Perälä ym. 2015: 68; Romppainen 2015: 82-83.)

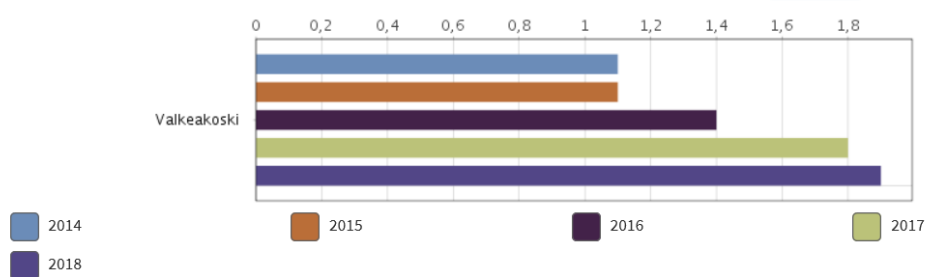
9 Tutkimuskohteen toimintaympäristön kuvaus ja toimijoiden perustehtävät

Tämä opinnäytetyö toteutettiin Valkeakosken kaupungille osana moniammatillisen yhteistyön kehittämistä. Valkeakosken kaupunki sijaitsee eteläisellä Pirkanmaalla ja siellä on noin 21 300 asukasta. Valkeakosken historia rakentuu vahvan paperiteollisuuden ympärille ja sitä voisi luonnehtia teollisuuskaupungiksi. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Kuntainfo ja hallinto.)

Valkeakosken kaupunki tarvitsi oman kehittämistyönsä tueksi tietoa siitä, mikä moniammatillisessa yhteistyössä toimii ja minkälaisia haasteita liittyy moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen. Pohjatiedon avulla kehittämistyötä on tarkoitus suunnata eteenpäin. Kehittämistyön tavoitteena on varhaisten moniammatillisten palveluiden kehittäminen, jotta raskaammilta palveluilta, kuten huostaanotoilta tai kiireellisiltä sijoituksilta jatkossa välttyttäisiin.

Tutkimusaihe oli ajankohtainen, koska lasten huostaanotot olivat merkittävästi lisääntyneet viime vuosina (Sotkanet). Sotkanetin tilastosta nähdään, että 0-17 -vuotiaiden huostassa olleiden tai kiireellisesti sijoitettujen lasten suhteellinen osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on noussut vuodesta 2014 vuoteen 2018 vuosittain yhteensä 0,8%. Vuodesta 2015 nousu on ollut tasaista vuoteen 2018 saakka.

Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavaniikisestä väestöstä (THL) [info ind. 1244](#)

KAAVIO 1. Huostassa tai kiireellisesti sijoitetut 0-17 –vuotiaat Valkeakoskella (Sotkanet).

Valkeakosken kaupungin omien tilastojen pohjalta nähdään kehitys vuodesta 2018 vuoteen 2020. Kiireellisten sijoitusten määrä on saatu hallintaan, mutta huostaanottojen määrä on vuodesta 2018 vuoteen 2020 edelleen kasvanut kahdeksalla huostaanotolla.

TAULUKKO 1. Lastensuojeluilmoitukset, kiireelliset sijoitukset ja huostaanotetut (Valkeakosken kaupunki)

	2020	2019	2018	2017	2016
Lastensuojelun ja SHL:n muk. Ilm. määrä (kpl) –vuosien 2016 ja 2017 osalta vain lastensuojeluilmoitukset tilastoitu	545	907	841	638	514
Kiireelliset sijoitukset	14	16	26	38	
Huostaanotetut	59	61	51	53	54

Tilanne vaatii uusien toimintamallien käyttöönottoa ja juurruttamista, jotta myös asiakkaan näkökulmasta raskailta toimenpiteiltä vältyttäisiin. Toimintamallien kehittämisen näkökulmasta on lisäksi tärkeää, että resursseja voitaisiin jatkossa suunnata raskaiden palveluiden sijaan varhaisen tuen toimintamalleihin. Varhaisen tuen moniammatillisten toimintamallien kehittämisellä puolestaan halutaan ehkäistä tulevaisuuden raskaiden palveluiden tarvetta.

10 Opinnäytetyön tekeminen

10.1 Tutkimustehtävä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa Valkeakosken kaupungille tietoa varhaisen tuen palveluiden moniammatillisen yhteistyön onnistumisista ja haasteista. Palveluita on eri lainsäädännön ja eri johdon alla, joten niiden yhteensovittaminen on haastavaa. Oman haasteensa tuo myös palveluiden erilainen perustehtävä ja erilaiset ammattiryhmät, jotka sovittavat toimintaansa yhteen ja pyrkivät yhteisiin tavoitteisiin. Myös yhdessä ratkaistavat ongelmat voidaan nähdä erikokoisina riippuen siitä, katsotaanko niitä ennaltaehkäisevien palveluiden vaiko korjaavien palveluiden näkökulmasta. Korjaavien palveluiden henkilöstö ei ehkä aina näe huolta siellä, missä ennaltaehkäisevien palveluiden henkilöstö niitä jo näkee.

Haasteiden lisäksi tarkoituksena oli myös kartoittaa, mitkä toimintamallit koettiin toimiviksi moniammatillista yhteistyötä toteuttaessa. Lisäksi tavoitteena oli saada esille myös kehittämisideoita, joita voidaan jatkossa hyödyntää. Tuloksia voi hyödyntää Valkeakosken lisäksi myös muualla Suomessa, koska palvelut ovat samantyyppisiä eri kunnissa.

Kolmannen sektorin ja seurakunnan palvelut rajautuivat pois opinnäytetyöstä, koska moniammatillisen yhteistyön tutkiminen kunnan palvelukokonaisuudessa oli jo laaja tehtäväkokonaisuus. Painopiste opinnäytetyössä oli ymmärtää kunnan eri toimintayksiköiden ja ammattiryhmien välisen työn onnistumisia ja haasteita.

10.2 Tutkimuskysymykset ja aineiston kerääminen

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Miten monialainen yhteistyö on saatu onnistumaan varhaisen tuen palveluissa?
2. Millaisia ovat monialaisen yhteistyön haasteet varhaisen tuen palveluissa?
3. Miten monialaista yhteistyötä tulisi kehittää?

Aineisto kerättiin lomakekyselyllä, jossa oli esitietokysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Lomakekysely oli välimatkan ja meneillään olevan Covid-19 pandemian kannalta turvallisin vaihtoehto tutkimuksen tekemiseen. Lomake toimitettiin vastaajille sähköpostilla.

Esitietokysymyksillä kartoitettiin vastaajien työyksikköä ja ammattinimikettä. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat valmiina ja niillä haluttiin saada kokonaiskuva moniammatillisen yhteistyön kokonaistilanteesta. Avoimissa kysymyksissä vastaajat saivat itse muotoilla omilla sanoillaan kokemuksensa aihealueeseen liittyen. (ks. Liite 1)

Kyselytutkimuksen hyvänä puolena nähdään, ettei tutkija voi omalla olemuksellaan tai läsnäolollaan vaikuttaa vastauksiin, ja kysymykset esitetään kaikille täysin samalla tavalla. Lisäksi vastaajat voivat asua missä tahansa ja he voivat vastata lomakkeeseen silloin, kun heille parhaiten sopii. Lomakkeen kysymysten osalta väärinymmärrysten mahdollisuus on kuitenkin olemassa. Tämän vuoksi lomakkeen laadinta tulee tehdä tarkkaan, kysymysten tulee olla selkeitä ja yksinkertaisia, jotta vastaaja ymmärtää yksiselitteisesti, mitä kysymyksellä tarkoitetaan.

Kysymysten tulee olla osuvia eli valideja. Validiteetti on tärkeää mm. käyttäytymisen tutkimuksessa, jossa voidaan saada hyvinkin erilaisia vastauksia riippuen siitä, miten kysymys esitetään. Jos tietoja kerättäisiin eri menetelmillä, niin validiteetti olisi sitä huonompi, mitä erilaisempia tuloksia saataisiin eri menetelmillä. Tämän vuoksi kysymysten tulee olla selkeitä ja ne tulee olla tavoitteiden mukaisia. Myös kyselyn pituuteen ja kysymysten lukumäärään kiinnitetään huomiota. Johdattelevia kysymyksiä vältetään, lisäksi kysymysten ei tule olla liian pitkiä. Lomakkeen alkuun tulee sijoittaa lämmittelykysymyksiä ja vaikeammat kysymykset esitetään vasta lopussa. (Hiltunen 2009.; Luoto 2009; Kananen 2015: 355.)

Toinen olennainen tutkimuskäsite on reliabiliteetti. Sillä tarkoitetaan menetelmän kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli tutkimustulokset vastaavat tutkittavaa ilmiötä eli ovat totuudenmukaisia. Eli jos tutkimus toistettaisiin, seuraava tutkija saisi samantyyppisiä tuloksia tutkimuksesta. Tutkimuksen nähdään olevan luotettava mikäli kyselyn vastausprosentti on noin 70%. Mitä alhaisempi vastausprosentti on, sitä varauksellisemmin tuloksia tulee tulkita. (Järvenpää 2006; Kananen 2015: 353; Luoto 2009.)

Valkeakoskella kyselyyn vastasivat seuraavat ammattiryhmät:

- Sosiaalihuoltolain mukaisten lapsiperheiden palvelujen sosiaalityöntekijät ja sosionomit
- Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja sosionomit
- Perhetyön yksikön sosionomit ja lähihoitajat
- Neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveydenhoitajat
- Mielenterveyskeskuksen psykiatriset sairaanhoitajat (toimipiste koululla)
- Varhaiskasvatuksesta päiväkodin johtajat
- Opetustoimesta rehtorit, koulukuraattorit ja koulupsykologit

10.3 Laadullinen tutkimus ja aineiston analyysi

Tutkimusmenetelmä tulee valita siten, että se sopii tutkimusongelmien selvittämiseen. Valitsin opinnäytetyöni menetelmälliseksi näkökulmaksi laadullisen tutkimuksen. Laadullinen tutkimus on ei-numeerista tutkimusta, jonka kohteena on ihmisen elämiseen ja kokemiseen liittyvä maailma ja siihen liittyvät merkitykset. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma voi muuttua tutkimuksen edetessä. Tutkijalla ei ole etukäteen määriteltyjä olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Aineiston keruuvaihe ja sen analysointi muodostavat kokonaisuuden, jotka peilautuvat toisiinsa. Teoriaa käytetään apuna kertyneen aineiston tulkinnessa. Analyysin avulla aineistoon luodaan selkeyttä ja rakennetta, tavoitteena on tuoda esille uutta tietoa tutkittavasta kohteesta. (Järvenpää 2006; Weselius 2017.)

Analyysivaiheessa tutkijan tulee ratkaista, mikä on tutkimuksen suhde teoriaan. Puhutaan aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta tai teorialähtöisestä tutkimuksesta. Aineistolähtöisessä analyysissä teoria pyritään muodostamaan aineistosta. Teoriasidonnaisessa analyysissä on teoreettisia liittymäkohtia, mutta se ei suoraan perustu teoriaan. Teorialähtöisessä analyysissä lähdetään liikkeelle teoriasta ja palataan siihen takaisin tutkimusaineiston analyysin jälkeen. Haasteena esillä on ollut teorian ja empirian välinen kuilu. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistoa ei peilata esim. yhteen selkeään teoriaan vaan teoria sisältää erilaista luettua materiaalia mm. useita aiempia tutkimuksia, käsitelmäärittelyjä tai aiheeseen liittyviä teorioita. Tämä on usein juuri laadullisen tutkimuksen haaste. Laadullisessa tutkimuksessa kyetään harvoin nostamaan esiin niin selkeitä tuloksia, että ne voisi esittää ilman viittauksia aiempaan teoriaan tai tutkimuksiin. Tutkimus on siis vuoropuhelua aiempien tutkijoiden töiden kanssa. (Eskola 2018: 212-213.)

Tässä opinnäytetyössä suhde teoriaan oli teorialähtöinen. Teorialähtöisessä analyysissä päättelyn logiikka yhdistyy yleensä deduktiiviseen päättelyyn. Opinnäytetyön teoreettisessa osassa on pyritty luomaan erilaisia kategorioita, joihin tutkimusaineistoa peilataan. Tutkimuskysymyksissä etsitään vastauksia jo teorian pohjalta tiedettyihin haasteisiin. (Tuomi – Sarajarvi 2018: 110-111.)

Analysointi eteni niin, että ensin tutustuttiin huolellisesti kerättyyn aineistoon eli tässä tapauksessa lomakkeiden vastauksiin. Analyysi on kuin havaintojen pelkistämistä ja arvoituksen ratkaisemista. Kyseessä on raakahavaintojen yhdistäminen ja olennaiseen keskittyminen eli aineiston selittäminen ja tiivistäminen. (Järvenpää 2006; Weselius 2017; Alasuutari 2011: 50-51.)

Lomaketutkimuksessa aineiston hallintaan keskitytään jo ennen aineiston keräämistä. Aineisto toimii tietynlaisena otoksena määritellystä perusjoukosta, johon tulokset voidaan yleistää.

Tutkimuksen kysymykset rajataan niihin asioihin, joista tutkija on kiinnostunut. Kun raakahavaintoja yhdistetään tehdään laadullista analyysia. Havainnot kuvaavat siis keskivertovastauksia ja tyypillisiä aineistosta esiin nousevia asioita tai yhteyksiä. Tämän jälkeen pyritään tekemään aineistosta luokitteluja tai teemoitteluja sen pohjalta, jos samat asiat toistuvat lomakkeissa tai niissä on olennaisia ristiriitoja. Esille voi tulla myös erilaisia kulttuurisia eroja tai ohjaavia normeja. Hyvä on etsiä myös asioita, joista ei puhuta. Näitä esille tulleita asioita pyritään peilaamaan teoriaan ja toisaalta tutkimusympäristöön. Tutkimusaineiston merkitys tulee ymmärrettäväksi teoreettisen kehikon kautta ja teoria ja aineisto käyvät ”vuoropuhelua” keskenään. (Alasuutari 2011: 51-54, 204.)

Laadullinen tutkimus ja aineiston analyysi vaatii humanistista asennetta tutkimukseen, uteliaisuutta ja loogisuutta, kykyä tunnistaa sekä mutkikkuus että säännönmukaisuus, epämääräisyyden sietokykyä ja kykyä kohdata matkan varrella eteen tulevat ongelmat. (Weselius 2017.)

11 Tutkimustulokset

Kysely lähetettiin e-lomake -ohjelman avulla 59 vastaajalle. Vastauksia kyselyyn saatiin lopulta 18 kahden muistutuskyselyn jälkeen. Vastausprosentiksi saatiin 31%. Vastausprosentin alhaisuus liittyyneen organisaation edustajan mukaan kyselyn toteuttamisen ajankohtaan. Juuri ennen opinnäytetyökyselyä Valkeakoskella oli toteutettu konsulttiryityksen kysely- ja haastattelututkimus samasta aiheesta. Opinnäytetyön toimeksiantoa tehtäessä ei ollut tietoa siitä, että tutkimukset osuvat samaan ajankohtaan. Luoto (2009) totesi tutkimustulosten reliabiliteetin toteutuvan vastausprosentin ollessa 70%, tämän opinnäytetyön osalta luotettavuus ei siten toteudu. Valkeakosken kaupunki on antanut luvan hyödyntää konsulttiryityksen kysely- ja haastattelutuloksia opinnäytetyön tutkimustulosten tueksi ja reliabiliteetin kasvattamisen mahdollistamiseksi.

Vastauksista on huomattavissa, että koulutoimea edustavat ammattiryhmät (rehtorit, koulupsykologit ja -kuraattorit), eivät ole kyselyyn vastanneet. Tämän perusteella voisi ajatella, että koulutoimea edustava ryhmä ei ole kokenut moniammatillisuutta käsittelevää opinnäytetyön teemaa omakseen tai muiden työtehtävien ohella vastaamiseen ei ole löytynyt ajallista resurssia. Kaikista muista yksiköistä on saatu vähintään yksi vastaus. Vastauksia saatiin yhteensä 18.

TAULUKKO 2: Vastanneet yksiköt ja ammattiryhmät

Yksikkö	Ammattiryhmät
Neuvola	terveydenhoitaja
Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperhepalvelut	3 sosiaalityöntekijää
Perhetyö	2 lähihoitajaa 4 sosionomia
Lastensuojelu	sosiaalityöntekijä sosionomi
Mielenterveyskeskus/koulun psykkarit	2 sairaanhoitajaa
Päiväkoti	2 päiväkodin johtajaa
Koulu ja oppilashuolto	terveydenhoitaja
Muu	varhaiskasvatuksen johtava viranhaltija

11.1 Yleiskuva moniammatillisen yhteistyön tilanteesta

Alla olevaan taulukkoon on koottu lyhyen esitietokyselyn vastaukset kysymykseen, miten moniammatillinen yhteistyö mielestäsi toimii. Vastauksia oli yhteensä 18.

TAULUKKO 3: Moniammatillisen yhteistyön toimivuus

Hyvin, ei ongelmia	Melko hyvin, mutta parannettavaa löytyy	Huonosti, hyvä yhdessä tekeminen ei toteudu
2	13	3

Moniammatillinen yhteistyö toimii suurimman osan mielestä "melko hyvin, mutta jotain parannettavaa löytyy". Kaksi kyselyyn vastanneista koki tilanteen "hyväksi, ei ongelmia". SHL mukaisten lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, mielenterveyskeskuksen ja päiväkodin yksittäiset edustajat ovat vastanneet moniammatillisen yhteistyön toteutuvan "huonosti, niin ettei hyvä yhdessä tekeminen ei toteudu".

Kysymykseen, miten varhaisen tuen palvelut toimivat tällä hetkellä asiakasnäkökulmasta, vastasi samoin kaikki 18 vastaajaa.

TAULUKKO 4: Palveluiden toimivuus asiakasnäkökulmasta

Hyvin, ei ongelmia	Melko hyvin, mutta jotain parannettavaa löytyy	Huonosti, asiakkaan palvelutarvetta ei kohdata moniammatillisesti
1	12	5

Eniten vastauksia monivalintakysymyksessä oli kertynyt kohtaan “melko hyvin, mutta jotain parannettavaa löytyy”. Yksi vastanneista koki asiakasnäkökulman olevan “hyvä, ei ongelmia”. Viisi vastanneista koki tilanteen “huonoksi, niin ettei palvelutarvetta kohdata moniammatillisesti”. SHL mukaiset lapsiperheiden sosiaalipalvelut, perhetyö ja päiväkotit muodostivat jälkimmäiseen vastanneiden ryhmän.

11.2 Varhaisen tuen käsitteet ja toimintamallit

Varhaisen tuen käsite ymmärretään eri toimijoiden keskuudessa varsin samalla tavalla. Vastauksissa korostuvat asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kuunteleminen ja auttaminen matalalla kynnyksellä oikea-aikaisesti varhaisessa vaiheessa ennen kuin raskaampia palveluja tarvitaan eli esim. erikoissairaanhoidon tai lastensuojelun palveluja. Palvelua tulisi vastaajien mielestä saada ilman palvelutarpeen arviota tai lähetettä.

Matalan kynnyksen palvelut yhdistetään useimmissa vastauksissa ns. peruspalveluihin kuten päivähoito, koulu, neuvola ja kotihoito, joiden yhteydessä apua tulisi tarjota asiakkaan tarve huomioiden.

“Peruspalveluissa toteutettavaa tukea perheille ennen varsinaisia ongelmia. Todella laaja kysymys jos konkreettiselle tasolle pitäisi pilkkoa. Varhaista ohjausta ja apua vauvaperheille sekä tarvittaessa mahdollisimman matalalla kynnyksellä lapsen päivähoitoon saaminen.”

“Varhainen tuki on kaikkea sitä, mikä kohtaa valtaosaa lapsista ja perheistä: neuvola, päiväkot, koulu, terveydenhuolto ja vapaa-ajan harrastukset. Sosiaalipalveluissa on myös varhaisen tuen muotoja, mutta suurimmaksi osaksi sosiaalipalveluja ei voida pitää varhaisena tukena.”

Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin lapsen, nuoren tai perheen elinpiiri mm. harrastustoiminta mahdollisena toimijana varhaisen tuen tarjoamiseen.

“Tukea annetaan oikeastaan kaikkien lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien ammattilaisten, kolmannen sektorin ja harrastusten kautta. Tuki on lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä kuuntelemista ja kuulemista, ohjaamista tarvittaessa hänen tarvitsemien palveluiden piiriin sekä itse tuen ja avun antaminen.”

Toimintamalleista kerrottaessa korostettiin asiakkaan kanssa yhdessä tehtävää työskentelyä. Vastauksissa esille nostetut toimintamallit vaihtelivat vastaajasta riippuen, eikä kaupungin koko palvelutarjonta moniammatillisen työn osalta kokonaisuutena hahmottunut. Erilaisia varhaisen tuen moniammatillisiakin toimintamalleja tuli kuitenkin esiin vastauksissa runsaasti mm. neuvolatiimi, Lapset puheeksi -keskustelu, Vauvantahti -työ yhteistyössä seurakunnan kanssa, Ensihelppi alakouluikäisille, koulun asiantuntijaryhmät ja oppilashuoltotyö, nepsy-lasten kanssa tehtävä moniammatillinen työ, odottavien perheiden perhetyö ja Ankkuri -toiminta.

Kaikille vastaajille kaupungin varhaisen tuen moniammatilliset toimintamallit eivät olleet tuttuja. Tämä tuotiin selkeästi esiin ainakin kahdessa vastauksessa, yksi vastaaja oli jättänyt kysymyksen tyhjäksi.

“Esimerkiksi palveluihin ohjaaminen neuvolasta ja koulusta. En osaa tarkasti sanoa, miten toimintamallit olisivat tehty näkyväksi ja kaikkien tiedossa oleviksi prosesseiksi.”

Muutama vastaaja kertoi toimintamalleista esimerkkejä omalta toimialaltaan esim. koulun tai varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

“En osaa ihan tarkkaan luetella näitä, mutta peruskoulussa on mm. konsultaatiopalaveri (=ammattilaiset konsultoivat toisiaan), asiantuntijaryhmä (=oppilaan asioita käsitellään oppilaan, perheen ja moniammatillisen tiimin kanssa), yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (käydään koko koulun asioita läpi isolla kokoonpanolla, oppilaiden ja vanhempien edustus myös paikalla), erilaisia ryhmiä (mm. sosiaalisten taitojen ja fyysisen aktiivisuuden lisäämisen ryhmä).”

“Varhaiskasvatuksen näkökulmasta: - neuvolan kanssa Lene-arvioinnit - erityisopettajan mahdollisuus tehdä lähete toiminta-, fysio- ja puheterapiaan sekä neuvolapsykologille - sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain mukainen arviointipyyntö -mahdollistaa perheelle perhetyön ja/tai perheneuvolan palvelut - Tays: yhteistyö eri poliklinikoiden kanssa – neuvolatiimi.”

Osa vastaajista hahmotti moniammatilliset toimintamallit omaa yksikköä laajempänä kokonaisuutena ja osasi kuvata eri asiakasryhmien tarpeisiin kohdennettuja toimintamalleja tai palveluja. Yksi vastaajista kuvasi tilanteen selkeästi.

“Valkeakoskella toimii perhepalvelukeskuksen ohjausryhmä, jossa on osallistuja kaikista lapsen, nuoren ja perheen asioissa toimivista ammattilaisista. Tämän lisäksi on etsivä nuorisotyö, toimivat neuvolat ja terveydenhuolto, koulutoimi, sosiaalityö ja erilaiset harrastusmahdollisuudet. mielenterveyspuolella on myös oma lastentiimi ja nuorisopsykiatrisen työryhmä. Kaikilla näillä toimijoilla on omat toimintamallinsa lasten, nuorten ja perheiden auttamiseksi, esim. tiedon jakaminen, ryhmät, koulutukset, tilaisuudet yms.”

11.3 Moniammatillisen yhteistyön haasteet

Lähes kaikissa vastauksissa koettiin moniammatillisen yhteistyön haasteeksi puutteellinen tiedonkulku. Lainsäädännön koettiin eräässä vastauksessa aiheuttavan “poteroitumista”, jolla viitattiin salassapitovelvollisuuteen, joka vaikeuttaa tiedonkulkua yksiköiden välillä. Eräässä vastauksessa nostettiin esille lakiin viitaten epävarmuutta siitä mitä tietoa asiakkaasta voidaan yksiköiden kesken jakaa. Muutama vastaaja totesi poteroitumiseen liittyen, että ymmärryksen puute toisen yksikön ammattilaisen työstä vaikeuttaa moniammatillisen yhteistyön toteuttamista. Vastauksissa koettiin, että ammattilaiset tuntevat ja taitavat oman sektorin ja sen perustehtävät. Ammattilaisten keskittyessä vain oman sektorinsa perustehtäviin kynnys moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen kasvaa ja yhteydenotot yksiköiden välillä vähenee. Muutamassa vastauksessa nostettiin poteroitumisen teemaan liittyen yksiköiden eritasoiset näkemykset ja käsitykset huolesta ja asiakkaan asioista. Yhteisten toimintamallien puute nousi esille muutamassa vastauksessa moniammatillista yhteistyötä vaikeuttavana tekijänä. Yhteisten toimintamallien puutteen koettiin juuri aiheuttavan poteroitumista, jonka todettiin lisäävän eräässä vastauksessa päällekkäistä työtä. Myös toimijoiden välillä erilliset potilas- ja asiakastietojärjestelmät haastavat tiedonkulun toteutumista. Tiedonkulun parantamiseksi ehdotettiin muutamassa vastauksessa asiakkaalta luvan kysymistä tiedon eteenpäin välittämistä varten.

“Lait pitävät meitä poteroissamme, eikä tieto kulje ammattilaiselta toiselle, vaikka luvan pyytäminen asiakkaalta on helppoa. Jokainen taitaa oman sektorinsa eikä näkemystä/ymmärrystä toisen työhön ole. Myöskään huolen jakaminen herkästi vaikeaa; eri sektoreilla erilainen huoli. Sosiaalitoimen henkilökunnan vaihtuvuus haastaa oikean ihmisen löytämisessä. Lastentiimi hankalasti vähän "muurin" takana.”

“Toisinaan tiedonkuluissa saattaa olla haasteita. Osin erilaiset näkemykset ja tulokulmat asiakkaisen asioihin.”

“Tiedonkulku ei toimi. Jokainen taho haluaa keskittyä vain omaan perustehtävään, eikä näin ollen lähde tekemään aidosti moniammatillista yhteistyötä.”

“Toimintamallit ovat pääasiassa yksikkökohtaisia, eivät yhteisiä. Vaikka mallit sinällään toimivatkin varmasti, niin asiakasta koskeva tieto on hajallaan monessa eri paikassa. Asiakasta saatetaan pompotella paikasta toiseen oikean tuen saamiseksi.”

Useassa vastauksessa suurena haastena koettiin resurssien puute. Vastauksissa resurssien puutteella viitattiin lähinnä ajanpuutteeseen, jonka koettiin aiheuttavan kiirettä, jolloin moniammatillisen yhteistyön toteutukselle ei jää aikaa. Eräissä vastauksessa kuitenkin koettiin, ettei yksiköissä aina tunnisteta moniammatillisen yhteistyön vaikutusta ajallista resurssia säästävänä tekijänä. Resursseihin liittyen vastauksissa nousi myös toistuvasti esiin henkilöstön suuri vaihtuvuus, joka hankaloittaa yhteistyön toteutumista.

“Esim. konsultaatiopalavereissa on aivan liian kiire/tiukka aikataulu. Liikaa asiaa liian pienessä ajassa. Käytännössä siivotaan jäävuoren huippua.”

Vastauksista oli tulkittavissa yhteistyöhön liittyen närkästystä joidenkin yksiköiden välillä. Närkästyksen syyt voisi vastusten perusteella arvella johtuvan salassapitovelvoitteista ja vastavuoroisuuden puutteesta liittyen yksiköiden väliseen tiedonkulkuun. Erityisesti lastensuojelu koettiin hankalana toimijana muutamissa vastauksissa. Eräissä vastauksessa koettiin myös, että moniammatillisen yhteistyön merkeissä vähäisten yhteydenottojen sijaan toisinaan “astutaan toisen yksikön ammattilaisten varpaille” ja neuvotaan asioissa, joissa osaamista ja ammattitaitoa ei ole. Kolmessa vastauksessa koettiin moniammatillisen yhteistyön alkavan liian myöhään, kun yhteistyön tarve on jo havaittu varhaisen tuen palveluiden yhteydessä.

“Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen varhaiskasvatus ei saa tietoa lastensuojelusta miten asia etenee. Perheet ovat epätietoisia ja kyselevät apua ja neuvoa varhaiskasvatuksesta.”

11.4 Moniammatillisen yhteistyön onnistumiset

Useassa vastauksessa todettiin kommunikaation ja yhteistyön olevan sujuvaa, sitten kun yhteistyö eri toimijoiden välillä oli käynnistynyt. Edellisessä kysymyksessä sen sijaan vastaukset painottivat tiedonjakamisen ongelmaa ja yhteistyön puutetta. Vastauksissa kuitenkin todettiin, että tahtotila yhteistyöhön eri toimijoiden välillä löytyy ja kynnys yhteistyöhön madaltuu yhteistyön alettua.

“Tahtotila yhteistyöhön on kuitenkin eri tahoilla olemassa. Sitten kun ihmiset tuntevat toisensa ja toisen työn niin yhteistyö lähtee sujumaan paremmin käytännössäkin.”

Työnjako koettiin selkeänä ja tapaamiset hyvin strukturoituna. Osa näki kuitenkin kehittämistyön olevan liikaa johtotasolla. Yhdessä vastauksessa perhekeskuspalveluiden ohjausryhmä nähtiin tärkeänä toimijana, joka oli löytänyt suuntansa ja toimi tavoitteiden mukaisesti.

Muutamassa vastauksessa korostettiin yhteistyön olevan helpompaa, kun toisen tahon työntekijä on tullut tutuksi. Toisin kun esitietokyselyssä monessa vastauksessa koettiin hyväksi yhteistyö ja varhaisen tuen toimintamallit asiakasprosessin näkökulmasta. Näissä vastauksissa käytetään kuitenkin myös sanavalintoja kuten: “parhaimmillaan”, “pääasiassa”, “joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta”, jotka viittaavat siihen, että asiakasprosessi ei näistä lähtökohdista kuitenkaan aina toimi moitteettomasti ja kehittämisen varaa löytyy näiden prosessin toimivuuden kannalta.

Vastauksissa nostettiin esille yksittäisinä palveluina, tai yhteistyön toimintamalleina sellaisia prosesseja, joihin asiakas osallistuu mukaan. Eräässä vastauksessa todettiin myös “yksiköiden sisäisten mallien olevan sinällään asiakaslähtöisiä ja toimivia”. Onnistumisten osalta mainittiin useimmiten neuvolan kanssa tehtävän yhteistyön onnistuminen. Myös oppilashuollon, sosiaalityön ja psykiatrian yhteistyö nähtiin asiakkaan näkökulmasta toimivana.

Opinnäytetyön aineiston pohjalta voi kuitenkin pohtia, onko kyselyyn vastanneet ne ammattilaiset, jotka mielellään toteuttavat moniammatillista yhteistyötä ja näkevät yhteistyön prosessissa arvon. Vastauksista ei ole tulkittavissa ollenkaan moniammatillista yhteistyötä vastustavaa ajattelua.

11.5 Moniammatillisten toimintamallien kehittäminen

Vastauksissa nykyisten toimintamallien ja yhteistyön kehittämisestä esiintyi melko paljon hajontaa. Vastauksista nousi esille kuitenkin neljä selkeää teemaa: resurssit, työnjako, prosessien selkeyttäminen yhdessä ja tiedonkulun parantaminen. Työnjako ja prosessien kehittäminen osittain sivusivat teemoina toisiaan. Työnjakoon kaivattiin selkeyttä lähtökohdista: kuka tekee, mitä tekee, milloin tekee ja selkeitä linjauksia. Linjauksista toivottiin myös pidettävän kiinni.

“Moniammatillista yhteistyötä ei tarvitsisi käsitellä suurena möykkynä, vaan edetään pienin askelin ja vaikka yksi prosessi kerrallaan (kuka tekee, mitä tekee, milloin tekee). Laajoja tapaamisia on ollut paljon ja paperille kirjataan yhteistyöstä, joka ei ole toteutunut. Jokaisen meistä (ihan ruohonjuuritasollakin) pitää myös hoitaa oma osuutensa moniammatillisesta yhteistyöstä. Yhteistyötä ei voi delegoida omille esimiehille ja johtajille.”

Samalla osassa vastauksista koettiin kuitenkin prosessien yhdessä kehittäminen ja suunnittelu tärkeäksi. Mukaan kehittämistyöhön haluttiin sekä eri palvelualueet että työntekijätaso.

“Prosessit eri hallintokunnissa tulisi tarkastella yhdessä ja löytää sen myötä yhteistyön rajapinnat. Joku ottaisi vastuulleen yhteistyön kehittämisen ja erityisesti sen toteutumisen oikeasti käytännössä.”

Muutamassa vastauksessa myös korostettiin, että eri tahojen välinen yhteistyö tulisi kuulua kaikille työntekijöille, ei vain esimiestyöhön. Työntekijöille suunnattua yhteistä koulutusta toivottiin.

“Kouluttaisin työntekijöitä ja varmistaisin, että kaikilla on tiedossa yhteyshenkilöt muilta palvelualueilta. Yhteydenpidon pitää olla mahdollista työntekijätasolla, ei vain esimies.”

Tiedonkulkua ja työnjakoa pohdittiin asiakasprosessien taustalla. Tiedonkulkua toivottiin kehitettävän niin, että ammattilaiset eri tahoilla olisivat tietoisia yhteisten asiakkaiden tilanteista. Vastajat toivoivat, että tiedonkulun myötä prosessi helpottuu asiakasnäkökulmasta, kun apu saadaan paremmin kohdennettua asiakkaalle. Samalla nostettiin eräässä vastauksessa esiin tiedonkulun kehittämisen myötä sen resursseja vapauttava näkökulma. Kehittämisen myötä päällekkäinen työskentely eri toimijoiden välillä vähentyy ja resursseja vapautuu. Samassa vastauksessa koettiin, ettei kaikilla ole ymmärrystä siitä, että kehittäminen myös vapauttaisi

resursseja. Resursseilla viitattiin vastauksissa aikaan. Yhteistyön ja toimintamallien kehittämiseen toivottiin lisää ajallista resurssia muiden työtehtävien ohella.

“Työntekijöillä mahdollisuus vaikuttaa yhteistyöhön ja siihen työaikaa riittävästi.”

“Haastetta tuo henkilökunnan vaihtuvuus kaikissa palveluissa. Resurssipula saattaa näyttäytyä siten, että ajatellaan ettei ole aikaa yhteistyöhön ja joihinkin tehtäviin jotka eivät ole omaa perustyötä. Ei nähdä sitä, että sen myötä työ tehostuisi ja mahdollisesti vapauttaisi resurssia.”

“Yhteistyön mahdollisuus jää pieneksi, kun työmäärä työntekijää kohden kasvaa liian suureksi.”

Myös kehittämisen esteitä kartoitettiin kyselyssä. Vastauksissa ilmeni kehittämisen esteiden osalta kaksi pääteemaa. Suurimmiksi esteiksi koettiin työntekijöiden vaihtuvuus ja ymmärryksen puute muiden toimijoiden työstä, sekä vastuista. Työntekijöiden suuren vaihtuvuuden koettiin aiheuttavan tilanteen, jossa ei enää tiedetä, mitä on yhdessä sovittu tai tehty. Vaihtuvuuden aiheuttaman tiedonkulun ongelman korjaamiseksi vastauksissa ehdotettiin koko palveluprosessin näkyvämmäksi tekeminen esim. prosessikuvausten muodossa.

Toisen työn ymmärryksen puutteen koettiin aiheutuvan organisaation toisistaan eriävistä työorientaatioista ja lainsäädännön asettamista reunaehdoista, joita on hankalaa ymmärtää eri toimijoiden työn kohdalla.

“Jokainen poteroissaan, ei nähdä toisten työtä eikä oikein ymmärretä sitä.”

“Ei ymmärretä toisten ammattiryhmien työnkuvaa ja vastuuta.”

Muita kehittämiseen vaikuttavia esteitä koettiin olevan resurssit ja joidenkin yksiköiden kohdalla vanhanaikainen jäykkä toimintakulttuuri. Myös Covid-19 epidemian aiheuttama työn sääntely koettiin olevan yksi kehittämisen este. Yksittäisessä vastauksissa nostettiin myös esille yhteisten tapaamisten ja suunnittelun puuttuminen kehittämisestä ja usean samanaikaisen kehittämishankkeen päällekkäisyys.

Myös kehittämistä edesauttavia asioita kartoitettiin. Monissa vastauksissa koettiin kehitystä puoltaviksi asioiksi yhteinen tahtotila ja kehitysmuuntoinen ilmapiiri. Toisaalta voidaan kyselyn toteuttamisen näkökulmasta pohtia, ovatko kyselyyn vastanneet ensisijaisesti juuri ne ammattilaiset, jotka haluavat kehitykseen osallistua ja kokevat sen tuovan lisäarvoa. Vastauksissa

ei nouse esiin ollenkaan kehittämisen vastarintaan viittaavia ajatuksia, joka saattaa johtua otannan koosta ja vastaajista. Tahtotilaa ja kehittämishalua perusteltiin vastauksissa aidolla halulla auttaa lapsia, nuoria ja perheitä. Muutamassa vastauksessa koettiin esimiehen tuen ja myönteisen suhtautumisen kehittämiseen olevan kehitystä puoltavia tekijöitä.

“Tahtotila tarjota asiakkaille parempia ja joustavampia palveluita. Asiantuntemus ja osaaminen on hallussa, jolloin yhdessä on mahdollista kehittää hyvää. Myös johdon tasolla luullakseni halua mahdollistaa tätä.”

Myös organisaation koon koettiin olevan kehitystä helpottava tekijä. Toisaalta organisaatiolta ja esimieheltä toivottiin, että yhteistyökulttuuriin veloitettaisiin koko organisaatio ja siihen annettaisiin mahdollisuus hallittavalla työmäärällä. Yhteistyön mallia ja prosessia toivottiin saatavaksi myös kirjallisessa muodossa, jotta prosessin kulku olisi kaikilla tasoilla selkeää. Samalla painotettiin myös, että liian montaa asiaa ei kannata kehittää yhtäaikaan vaan panostetaan myös mallien juurruttamiseen.

“Malli tulisi saada kirjalliseen muotoon, uusille työntekijöille tulisi heti tiedoksi miten täällä toimitaan. Toimii myös muistutuksena vanhoille työntekijöille. Pitää myös muistaa, ettei oteta liikaa uusia asioita käyttöön, vaan juurrutetaan erilaisia tapoja ja malleja pikkuhiljaa.”

Muutamassa vastauksessa nostettiin esille myös jo olemassa oleva vahva ammattitaito ja osaaminen kehittämistä puoltavana asiana.

11.6 Asiakasnäkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön

Asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna nousi esiin palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja sekavuus. Moni vastaajista koki, ettei asiakas tiedä minkä haasteen tai ongelman kanssa tulisi hakea apua mistäkin.

“Luulen, että suurimmalla osalla asiakkaista ei ole käsitystä, mistä saa mitään palvelua ja palveluntuottajat menevät sekaisin. Ei tietoa kuka on psykologi, sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä ym.”

Vastauksista ilmeni myös tiedonkulun pulma, joka pakottaa asiakkaat kertomaan samat asiat eri tahoille useaan kertaan. Samaan problematiikkaan kuului myös liian monet palaverit eri toimijoiden kanssa ja asiakkaan kokemus siitä, että konkreettisten toimien sijaan tilannetta vain arvioidaan.

Muutamassa vastauksessa ajateltiin, ettei asiakas osaisi sanoa moniammatillisesta yhteistyöstä juuri mitään viitaten käsitteelliseen haasteeseen ja prosessin näkymättömyyteen. Eräässä vastauksessa nostettiin myös esille asiakkaiden puutteellinen ymmärrys palvelujen yhteisistä verkostoista palvelujen ollessa irrallaan toisistaan. Yhdessä vastauksessa samaan teemaan liittyen todettiin, että kun perheen palveluntarve on suuri, se ei välttämättä jaksa sitoutua moniammatilliseen yhteistyöhön. Asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna yksittäisissä vastauksissa koettiin hankalaksi se, että palvelua saadakseen joutuu myös liikkumaan paikasta toiseen ja lasten tiimin apua saadakseen jonot ovat pitkät.

“En usko, että osaisivat kertoa kauheasti mitään. Asiakkaiden kokemus luultavasti, että heidän pitää liikkua paikasta toiseen palveluiden saamiseksi.”

Lähes kaikissa vastauksissa nostettiin esille, että myös positiivisia asiakaskokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä löytyy. Kokemuksen laatua kuvattiin mm. termeillä “pääsääntöisesti tyytyväinen”, “osittain toimivaa apua”, “osa (asiakkaista) varmasti tyytyväisiä”.

12 Johtopäätökset

Johtopäätös -kappaleessa vedetään yhteen opinnäytetyön tulokset tutkimuskysymyksittäin.

12.1 Miten monialainen yhteistyö on saatu onnistumaan varhaisen tuen palveluissa?

Opinnäytetyön kyselyn tulokset osoittavat, että Valkeakosken kaupungin lasten, nuorten ja perheiden palveluiden eri toimijoilla on vahva tahtotila yhteistyöhön ja palveluiden moniammatilliseen kehittämiseen. Toimijoilla oli vahva halu luoda asiakkaan tarpeisiin vastaava palvelukokonaisuus. Kriittisiä näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön tarpeellisuudesta ei aineistosta tullut esille. Yhteistyön koettiin helpottuvan toimijoiden tuttuuden ja yhteisen tekemisen kautta. Toimijat olivat hahmottaneet asiakaslähtöisyyden merkityksen palveluiden kehittämisessä. Käsitelmäärittelyn yhteydessä toimijat olivat varsin yksimielisiä asiakkaan kuuntelemisen ja auttamisen tärkeydestä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Johtopäätöksenä voidaan todeta että vastaajat olivat ymmärtäneet moniammatillisen yhteistyön merkityksen perustuvan asiakkaan monialaisen avun tarpeeseen. Tämän yhteisen jäsenyyden voidaan arvioida auttaneen toimintamallien kehityksessä. Toimijat toivat esille myös myönteisiä kokemuksia moniammatillisen

asiakastyön onnistumisista. Tämän voisi ajatella lisäävän motivaatiota yhteistyön kehittämiseen. Moniammatillista yhteistyötä koskevan tutkimuksen (Pärnä 2012: 49; Isoherranen ym. 2008: 34; Isoherranen 2005: 32) mukaan asiakaslähtöinen palvelu muodostuu joustavuudesta ja eri ammattiryhmien rajojen ylittämistä asiakkaiden tarpeiden pohjalta.

Finnish Consulting Groupin:n (FCG) (2021) selvitystyössä moniammatillisesta yhteistyöstä Valkeakoskella todetaan opinnäytetyön tulosten kanssa samansuuntaisesti, että kaupungin toimijoilla on vahvuutena tehdä asiakaslähtöistä työtä ja toimia yhdessä asiakkaan parhaaksi. Monialaisen yhteistyön mahdollisuudet on ymmärretty, mutta sen käytäntöönpano on vielä kesken. Myös Pärnänen (2012: 140-141), toteaa että yhteinen motivaatio ja avoimuus ovat onnistuneen moniammatillisen yhteistyön perusta. Helminen (2017: 23) ja Romppainen (2015: 90) korostavat yhteisen työhistorian ja tekemisen merkitystä hyvän yhteistyön aikaansaamisessa.

Tulosten pohjalta onnistumisen edellytyksenä nähdään selkeä työnjako ja strukturoidut tapaamiset. Osa vastaajista kokee näiden jo toteutuvan, osa taas ei. Myös moniammatillista yhteistyötä koordinoivan ohjausryhmän rooli nähtiin tärkeänä, vaikkakin osa koki vielä tarvittavien linjausten puuttuvan. FCG:n (2021) selvityksen mukaan johdolla ja työntekijätasolla on ajoittain eri näkemys toiminnan tavoitteista ja toimivuudesta. Perälä ym. (2012: 79-80) painottavat myös rakenteiden, yhteisesti sovittujen käytäntöjen ja monialaisen johtoryhmän tarpeellisuutta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että osa toimijoista hahmottaa yhteisen työn tavoitteet, rakenteet ja työnjaon, mutta selkeytettävää vielä riittää.

12.2 Millaisia ovat monialaisen yhteistyön haasteet varhaisen tuen palveluissa?

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että moniammatillisia käytäntöjä toteutetaan Valkeakosken varhaisen tuen palveluissa, mutta yhteistyön toimivuudessa on kehittämisen varaa. Kehittämisen tarve ilmenee etenkin asiakas- ja hoitotyön rajapinnoilla, joissa eri toimijoiden roolit, työnjako ja tiedonkulku toisinaan näyttävät epäselvänä. Eri asiakasryhmille oli kehitetty useita erilaisia moniammatillisia toimintamalleja eri yksiköissä, jotka tunnettiin yksiköiden sisällä hyvin. Haasteena voidaan nähdä eri toimintamallien yhteensovittaminen yhteisesti määritellyksi palvelukokonaisuudeksi. Roolien ja työnjaon selventäminen sekä ammattilaisille että asiakkaille olisi tärkeää. Toimijat kokivat, ettei palvelujärjestelmä näyttäydä asiakkaalle selkeänä, vaan pikemminkin pirstaleisena. Asiakas ei aina tiedä, mistä saa mitään palvelua.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta puutteellinen tiedonkulku aiheutti moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa haasteita, yksittäisinä tekijöinä mainittiin salassapitosäädökset ja asiakkaan tietojen tallentuminen eri asiakastietojärjestelmiin. Toimijoiden mielestä tiedonkulun haasteena asiakasnäkökulmasta on, että asiakkaat joutuvat kertomaan samoja asioita eri toimijoille useaan kertaan. Myös Romppainen (2015: 76-80) totesi vaitiolovelvollisuuden olevan jopa lapsen edun vastaista. THL:n tekemässä raportissa nousi esille myös kyselyissä todettu tiedonkulun haaste asiakasnäkökulmasta, jossa vain pieni osa asiakkaista koki, että tieto lapsen ja perheen käyttämistä palveluista oli koottu yhteen (Perälä ym. 2011: 65-66, 76-78.) Vastauksissa käytettiin termiä "poteroituminen" kuvaamaan liiallista keskittymistä omaan perustehtävään, jolloin moniammatillista yhteistyötä ei tehty asiakaslähtöisesti. Poteroituminen pitää sisällään myös ymmärryksen puutteen eri sektorin työntekijän tekemästä työstä. Pahimmillaan asiakas edelleen haki palvelunsa monesta eri yksiköstä. Tiedonkulun vastavuoroisuus koettiin haasteena lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä. Tiedonkulun jakamisesta tekee erityisen haastavaa lain aiheuttama tiedonkulun yksipuolisuus, jossa lastensuojelulla on oikeus saada asiakkaasta tietoa, mutta he eivät välitä tietoa perheen kanssa työskenteleville. (Romppainen 2015: 80.)

Ajan puute nähtiin esteenä moniammatillisen yhteistyön kehittämiseksi. Kehittämistä hankaloitti myös työntekijöiden vaihtuvuus. Moniammatillisten tiimien kokoamista on myös aikaisemmissa tutkimuksissa todettu haittaavan resurssien puute (Rajala 2017: 69; Romppainen 2015: 96.) Toimijoiden mielestä asiakkaalle resurssihaaste näyttäytyi lähinnä palvelun saannin viivästyminenä pitkien jonojen vuoksi.

12.3 Miten monialaista yhteistyötä tulisi kehittää?

Opinnäytetyön aineiston pohjalta voidaan todeta toimijoilla olevan tahtoa ja motivaatiota tehdä kehittämistyötä. Prosessien kehittäminen ja yhteinen suunnittelu nähtiin tärkeänä. Kehittämistyöhön haluttiin osallistaa sekä eri sektorit että työntekijätaso. Kehittäminen nähtiin koko organisaation tehtävänä, johon tulisi osallistaa työntekijät ruohonjuuritasolta lähtien. Vastauksissa ei kuitenkaan tuotu esille asiakkaiden mukaan ottamista suunnitteluun.

Ammattilaiset pitivät tärkeänä, että joku koordinoi kehittämistyötä ja vie sitä määrätietoisesti eteenpäin. Olennaisena nähtiin, että kehittämistyölle luodaan selkeät linjaukset ja niistä pidetään kiinni. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että huomiota tulisi kiinnittää jo olemassa olevien toimintamallien juurruttamiseen ja asiakasprosessin osalta kokonaiskuvan rakentamiseen. Asiakasprosessin kuvaus tulisi olla selkeä kaikille sen toteutukseen osallistuville asiakkaat mukaan

lukien. Kehittämistyötä jatkettaessa tulisi myös kiinnittää huomiota toisten työn tuntemuksen lisäämiseen.

Resurssinäkökulmasta kehittämistyölle tulisi varata riittävästi aikaa ja tehdä suunnitelma sen toteutukseen. Moniammatillisen yhteistyön hyödyn ymmärtäminen edesauttaa kehittämistyötä ja yhteisten hyväksi todettujen käytäntöjen käyttöönottoa.

Oman haasteensa kehittämistyölle luo monissa eri laeissa esiintyvät salassapitosäännökset. Ammatillaiset esittivät ratkaisuksi luvan saamista asiakkaalta hänen tietojensa yhteiseen käsittelyyn.

13 Pohdinta

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsausta tehdessä huomasin opinnäytetyön aiheen olevan ajankohtainen. Viime vuosien aikana moniammatillisen yhteistyön merkitys on huomioitu valtakunnallisella tasolla lainsäädännössä ja valtakunnallisissa hankkeissa. Moniammatillisen yhteistyön keskeisinä hyötyinä voidaan tämänkin opinnäytetyön perusteella nähdä asiakaslähtöisyyden toteutuminen ja kustannustehokkuus palveluiden tuottamisen osalta päällekkäisen työn vähentyessä.

Opinnäytetyön toteutus sujui suunnitelmien mukaan, vaikkakin opinnäytetyön reliabiliteettiin vaikutti vastausten vähäisyys. Luotettavuuden ongelman tasapainoittamiseksi opinnäytetyön kyselyn tukena oli käytettävissä konsulttiyrityksen tekemä raportti samasta aiheesta. Vaikka luotettavuus ei opinnäytetyössä vastausten määrän vuoksi toteutunut, kerätyksi saatu aineisto oli tasoltaan laadukas. Ammatillisten vastauksista oli pääsääntöisesti tulkittavissa paneutumista ja vaivannäköä kyselyyn vastaamiseen. Aineisto onnistui vastausten määrästä huolimatta antamaan kattavan kokonaiskuvan kyselyyn vastanneiden näkemyksistä moniammatillisen yhteistyön nykytilasta sekä kehittämiskohteista. Valkeakosken kaupunki saanee opinnäytetyöstä hyödynnettävää materiaalia sisäiseen kehittämiseen.

Opinnäytetyön tulokset olivat pitkälti linjassa kirjallisuuskatsauksen teorian kanssa. Aiemmasta tutkimustiedosta oli helppo löytää yhtymäkohtia kerättyyn aineistoon. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan todeta, että moniammatillisesta yhteistyöstä tehdyt tutkimukset tuovat esille varsin samansuuntaisia tutkimustuloksia. Tämän opinnäytetyön aineisto toi konkreettisia ja käytännönläheisiä näkökulmia moniammatillisen yhteistyön toteutukseen ja kehittämiseen. Jatkotutkimusta olisi hyvä tehdä asiakkaan kokemasta hyödyistä liittyen moniammatilliseen

yhteistyöhön. Lisäksi olisi hyvä tutkia, että miten asiakkaiden osallisuus moniammatillisten palveluiden kehittämisessä toteutuu.

14 Lähteet

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. InPrint. Riika.

Alhanen, Kai – Lavila, Pekka – Kangas, Marko – Lamppula, Tomi & Petrelius, Päivi 2019. Systeemisen muutoksen johtaminen lastensuojelussa – opas esimiehille ja johtajille. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen opas 45/2019. Punamusta Oy. Helsinki.

Aula, Maria Kaisa 2019. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti.
<https://stm.fi/documents/1271139/4067344/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf/87d61c67-cf44-75a7-7d4fcc5d0b258b8c/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf. Luettu 20.4.2020.

FCG 2021. Valkeakosken lastensuojelun kehittäminen. Haastattelu- ja kyselytutkimuksen raportti. Helsinki.

Eriksson, Esa. – Arnkil, Tom Erik. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8. painos. Helsinki, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes.

Eskola, Jari 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Otava. Keuruu.

Helminen, Jari 2017. Yhdessä tekeminen monialaisuuden ja moniammatillisuuden syventäjänä. Teoksessa: Heinonen, Jari 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Otava. Keuruu.

Helminen, Pirjo – Sukula-Ruusunen, Kirsi 2017. Kokonaisvaltainen asiakkaan kohtaaminen ja tilannearviointi ohjaustyössä. Teoksessa: Heinonen, Jari 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Otava. Keuruu.

Hiltunen, Leena 2009. Metodina kyselytutkimus. Diaesitys.
<http://www.mit.jyu.fi/OPE/kurssit/Graduryhma/PDFt/kyselytutkimus2009.pdf>. Luettu 2.5.2020.

Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Dark Oy. Vantaa.

Isoherranen, Kaarina – Rekola, Leena – Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö. WSOY. Helsinki.

Isoherranen, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf>. Luettu 6.7.2020.

Järvenpää, Eila 2006. Laadullinen tutkimus. Diaesitys. <https://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>. Luettu 3.5.2020.

Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Juvenes Print. Tampere.

Kekoni, Taru – Mönkkönen, Kaarina – Hujala, Anneli – Laulainen, Sanna – Hirvonen, Jukka 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa (toim.) Mönkkönen, Kaarina – Kekoni, Taru – Pehkonen, Aini 2019. Moniammatillinen yhteistyö -vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Printon trukikoda. Tallinna.

Koskela, Seija 2013. Tarkastelussa moniammatillinen yhteistyö ja sen edellytykset. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. Verkkodokumentti. <<https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/03/28/tarkastelussa-moniammatillinen-yhteistyö-ja-sen-edellytykset/>>. Luettu 19.4.2020

Luoto, Riitta 2009. Kyselytutkimuksen suunnittelu. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2009;125 (15):1647-53. < <https://www.duodecimlehti.fi/duo98221>>. Luettu 2.5.2020.

Miettunen, Nanna – Antikainen, Maria 2018. Asiakas on aina oikealla ovella. Monitoimijainen yhteistyö S.57- 64. Tampereen kaupunki. Punamusta Oy, Tampere.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>>. Luettu 25.4.2020.

Pennanen, Pirjo 2007. Moniammatillinen yhteistyö terveydenhuollon säädösten näkökulmasta. Teoksessa: Isoherranen, Kaarina – Rekola, Leena – Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö. WSOY. Helsinki.

Perälä, Marja-Leena – Salonen, Anne – Halme, Nina – Nykänen, Sirpa 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL:n raportti 36/2011. Juvenes Print. Tampere.

Perälä, Marja-Leena – Halme, Nina – Nykänen, Sirpa 2012. [Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen](#). Opas 19/2012. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Perälä, Marja-Leena – Hietanen-Peltola, Marke – Halme, Nina – Kanste, Outi – Pelkonen, Marjaana – Peltonen, Heidi – Huurre, Taina – Pihkala, Jussi – Heiliö, Pia-Liisa 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<https://www.julkari.fi/handle/10024/126938>>. Luettu 26.9.2020.

Pärnä, Katariina 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirjatutkimus. Turun Yliopisto yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 7.7.2020

Rajala, Terhi 2017. Ehkäisevä lastensuojelu lainsäädännössä ja käytännössä. Tapaustutkimus Hämeenlinnan kaupungin palveluissa. Itä-Suomen yliopiston Oikeustieteiden laitos Pro gradu –tutkielma. Saatavilla verkossa: <https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170837/urn_nbn_fi_uef-20170837.pdf>. Luettu 11.4.2020.

Romppainen, Auli 2015. ”Tangoon tarvitaan kaksi”. Moniammatillista yhteistyötä edistävät ja ehkäisevät tekijät lastensuojelutarpeen selvitystyössä. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Saatavilla osoitteessa: <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97348/GRADU-1434027658b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 6.7.2020.

Sayed, Terttu – Helminen, Jari 2017. Psykososiaalinen ohjaus – malli sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakastyön ja integraation kehittämiseen. Teoksessa: Heinonen, Jari 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Otava. Keuruu.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>>. Luettu 18.4.2020.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Verkkodokumentti. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74066/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf>. Haettu 26.4.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf>. Luettu 19.4.2020.

Sipilä, Jorma – Österbacka, Eva 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palveluiden tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. <https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemmän_ongelmien_ehkaisyä_vähemmän_korjailua>. Luettu 13.4.2020.

Sotkanet tilasto- ja indikaattoripankki. THL. Huostassa tai kiireellisesti sijoitetut vuosina 2014-2018. <<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=s84qBqA=®ion=szbLBwA=&year=sy6rtDbR0zUEAA==&gender=t&t=bar>>. Luettu 24.4.2020.

Stostad, Jan-Erik 2016. Parempaa palvelua -terveydenhuollon, hoivan ja koulun tulevaisuus. Työväen sivistysliiton julkaisuja. Otava. Helsinki.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Ursin, Jani 2020. Monialainen yhteistyö ja sen arviointi nuoriso palveluissa. Kirjallisuuskatsaus, Opit käyttöön-hanke. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:

<<https://koordinaatti.fi/system/files/2020-01/monialainen-yhteisty-ja-sen-arviointi.pdf>>

Luettu 29.7.2020

Valkeakosken kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2019 alkaen. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<<https://peda.net/valkeakoski/opetuspalvelut/ops2016/po:file/download/4c172646c698fcc8847e89d68a1ebf26ee5d7a1f/Perusopetuksen%20opetussuunnitelma%20kokonaisuudessaan%201.1.pdf>>

Luettu 26.4.2020.

Valkeakosken kaupungin verkkosivut. Kuntainfo ja Hallinto. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/kuntainfo_ ja_hallinto> Luettu 26.4.2020.

Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lapsiperheiden sosiaalityö. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/perheiden+tukeminen+ja+lasten_suojelu/lapsiperheiden+sosiaalityo/>. Luettu 25.4.2020.

Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lapsiperheiden tilapäinen kotipalvelu. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/perheiden+tukeminen+ja+lasten_suojelu/lapsiperheiden+tilapainen+kotipalvelu/>. Luettu 25.4.2020.

Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lastensuojelu. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/perheiden+tukeminen+ja+lasten_suojelu/lastensuojelu/>. Luettu 25.4.2020.

Valkeakosken kaupungin nettisivut/Perheneuvola. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/perheiden+tukeminen+ja+lasten_suojelu/perheneuvola/>. Luettu 25.4.2020.

Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Perhetyö. Saatavilla sähköisesti osoitteesta:

<http://www.valkeakoski.fi/portal/suomi/perhe- ja_sosiaalipalvelut/perheiden+tukeminen+ja+lasten_suojelu/perhetyo/>. Luettu 25.4.2020.

Valkeakosken kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2018. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <http://www.valkeakoski.fi/files/attachments/julkaisut/koke/varhaiskasvatus/valkeakosken_vasu_2020-21.pdf>. Luettu 25.4.2020.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>>. Luettu 26.4.2020.

Weselius, Hanna 2017. Laadullisen tutkimuksen perusteet. PDF-diaesitys. <mycourses.aalto.fi>. Luettu 2.5.2020.

15 Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

Nimeni on Roope Lindfors ja teen sosiaalialan opintojen lopputyötä Metropolian ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyöllä halutaan selvittää ensisijaisesti asiakastyössä toimivien ammattilaisten näkemyksiä moniammatillisen yhteistyön organisoinnista varhaisen tuen palvelujen kentällä.

Vastauksesi on anonyymi ja tulee vain opinnäytetyössä käyttöön. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös antaa Valkeakosken kaupungille tietoa varhaisen tuen palveluiden moniammatillisen yhteistyön onnistumisista ja haasteista.

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 11.1.2021 20.55 ja päättyy 31.3.2021 0.00

Opinnäytetyöhön liittyvä kysely

Kysely muodostuu kahdesta osasta, eli esitietokyselystä ja kyselylomakkeesta. Kysymykset vaativat vastausta, jotta voit tallentaa kyselyn lukuun ottamatta kysymystä 8. ja 9. Toivon saavani vastauksesi 1.2.2021 mennessä. Muista painaa tallennuspainikkeita kyselyn lopussa tallentaaksesi vastauksesi!

Esitietokysely

Missä yksikössä työskentelet? *

☐ Neuvola	☐ Mielenterveyskeskus
☐ Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperheiden palvelut	☐ Päiväkoti
☐ Perhetyö	☐ Koulu
☐ Lastensuojelu	☐ Oppilashuolto

Jokin muu, mikä?

Mitä ammattiryhmää edustat? *

☐ Terveydenhoitaja	☐ Päiväkodin johtaja
☐ Sosiaalityöntekijä	☐ Rehtori
☐ Sosionomi	☐ Kuraattori
☐ Lähihoitaja	☐ Psykologi
☐ Sairaanhoitaja	

Jokin muu, mikä?

Miten moniammatillinen yhteistyö mielestäsi toimii? *

☐ Hyvin, ei ongelmia	☐ Huonosti, hyvä yhdessätekeminen ei toteudu
☐ Melko hyvin, mutta jotain parannettavaa löytyy	

Miten moniammatilliset varhaisen tuen palvelut toimivat tällä hetkellä asiakasnäkökulmasta? *

☐ Hyvin, ei ongelmia
☐ Melko hyvin, mutta jotain parannettavaa löytyy.
☐ Huonosti, asiakkaan palvelutarvetta ei kohdata moniammatillisesti.

Kyselylomake

1. Mitä lasten, nuorten ja perheiden varhainen tuki mielestäsi on? *

2. Mitä varhaisen tuen moniammatillisia toimintamalleja Valkeakoskella on käytössä? *

3. Mikä nykyisissä varhaisen tuen toimintamalleissa/ yhteistyössä ei toimi? *

4. Mikä nykyisissä varhaisen tuen toimintamalleissa/ yhteistyössä toimii? *

5. Miten kehittäisit nykyisiä toimintamalleja ja niihin liittyvää yhteistyötä? *

6. Mitkä mielestäsi ovat kehittämisen esteet? *

7. Mitkä asiat puolestaan edesauttavat kehittämistä? *

8. Mitä asiakkaat kertoisivat moniammatillisesta yhteistyöstä Valkeakoskella?

9. Mitä muuta haluat sanoa?

Tietojen lähetyk

Tallenna

Esitäytö URL

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2. Valkeakosken palvelut

Alla lueteltu lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystyöpalvelut:

Lapsiperheiden sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

Lapsiperheiden sosiaalityöhön voi ottaa yhteyttä esimerkiksi lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon liittyvissä asioissa, perheen kriiseissä, lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa tai päihteisiin liittyvissä huolissa. Tuki voi olla esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, tukihenkilön tai tukiperheen järjestämistä, perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua tai taloudellista tukea. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lapsiperheiden sosiaalityö.)

Lapsiperheiden tilapäinen kotipalvelu

Tilapäinen kotipalvelu turvaa lapsen arjen sujumisen leikkeineen, ruokailuineen ja lepoineen. Tilapäistä kotipalvelua annetaan mm. seuraavissa tilanteissa:

- Toimintakykyä alentavan syyn perusteella, joita voivat olla sairaus, synnytys, vamma, uupumus tai muu vastaava syy.
- Erytisen perhetilanteen perusteella, jolla tarkoitetaan esimerkiksi erotilannetta, perheenjäsenen kuolemaa tai toisen vanhemman vankilatuomiota.
- Muun elämäntilanteen perusteella, joka voi aiheutua esimerkiksi vanhemman sairaala- tai terapiakäynneistä, omaisen vaikeasta sairaudesta tai menehtymisestä, lapsen vammaisuudesta, kaksosista tai tilanteesta, jossa perheessä on aikuinen omainen hoidettavana.
- Raskauteen ja vauvan hoitamiseen liittyvissä vaikeuksissa. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lapsiperheiden tilapäinen kotipalvelu.)

Perhetyön palvelut

Perhetyö antaa tukea, neuvontaa ja ohjausta lapsiperheille arjen haasteisiin vanhemmuuden, parisuhteen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on havaita mahdolliset ongelmat jo varhaisessa vaiheessa ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Yhteistyö kaupungin eri

toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kesken takaavat sen, että asiat saadaan sujuvasti eteenpäin. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/ Perhetyö.)

Lastensuojelun palvelut

Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto sijaishuollon jälkeen.

Avohuollon tukitoimia ovat mm. sosiaalityöntekijän tuki ja kotikäynnit, lastensuojelun perhetyö, tukihenkilö/-perhe ja lomatoiminta ja lyhytaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle. Mikäli lapsi tarvitsee kodin ulkopuolista hoitoa, hänet sijoitetaan joko perhehoitoon tai laitoshuoltoon lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Sijoitukset tehdään ensisijaisesti yhteisesti neuvotellen ja vanhempien suostumuksella myös lasta kuullen. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Lastensuojelu.)

Perheneuvola

Perheneuvola palvelee perheen ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa, lapsen ja nuoren kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä pulmissa ja eroasioissa.

Perheneuvolatyöskentely perustuu moniammatilliseen tiimityöhön, jossa yhdistyy eri ammattiryhmien asiantuntemus (sosiaalityöntekijät, psykologit ja lastenpsykiatri). Työskentelymuotoja ovat esim. lasten ja perheen tutkimukset, terapiat, terapiaryhmät, kuntoutus ja vanhemmuuteen liittyvät käynnit. Palvelu ja mahdollinen viranomaisyhteistyö suunnitellaan ja sovitaan yhdessä perheen kanssa. (Valkeakosken kaupungin verkkosivut/Perheneuvola.)

Neuvolapalvelut ja kouluterveydenhuolto

Terveysneuvonta tukee vanhemmaksi kasvamista ja parisuhdetta sekä edistää perheen terveyttä ja sosiaalista tukiverkostoa. Tärkeitä yksilötason asioita ovat; kasvu sekä psykososiaalinen ja fyysinen kehitys, ihmissuhteet, lepo ja vapaa-aika, ravitsemus, liikunta, painon hallinta, suun terveys sekä seksuaaliterveys mukaan lukien raskauden ehkäisy. Neuvolatoiminnassa ennaltaehkäistään lähi- ja parisuhdeväkivaltaa, tapaturmia sekä päihteidenkäyttöä. Olennainen osa on kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja infektioiden ehkäisy.

Kouluterveydenhuolto tukee ja edistää itsenäistymistä, opiskelukykyä, terveellisiä elämäntapoja, seksuaalista kehitystä sekä hyvää kuntoa ja mielenterveyttä. Kouluterveydenhuollon rooliin kuuluu

myös kiusaamisen ehkäisy. (Valkeakosken kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma; **Valtioneuvoston asetus** neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.)

Varhaiskasvatuksen palvelut

Varhaiskasvatuksen palvelut ovat osa koulutus- ja hyvinvointipalvelujen kokonaisuutta. Varhaiskasvatus tarjoaa lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa ja yksilölliset tarpeet huomioon ottavaa kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Varhaiskasvatus toteutetaan kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat; päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. (Valkeakosken kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.)

Varhaiskasvatuksen tukipalveluiden toimintaperiaatteiden mukaan jokainen lapsi tarvitsee tukea kasvuunsa ja kehitykseensä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena onkin lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen pedagogisin keinoin. Tapapainoisen kehityksen turvaamiseksi lapsi voi tarvita tavallista enemmän tukea ja tuen tarve voi ilmetä eri tavoin eri ympäristöissä. Avoin ja luottamuksellinen yhteistyö huoltajien kanssa mahdollistaa lapsen tarpeita vastaavan, yksilöllisen kasvun ja tuen toteuttamisen. Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat erityisvarhaiskasvatuksen asiantuntijoina ja osallistuvat pedagogisen tuen suunnitteluun ja arviointiin lapsiryhmissä. (Valkeakosken kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.)

Opetuspalvelut

Opetuspalvelut ovat varhaiskasvatuksen tavoin osa koulutus- ja hyvinvointipalveluja. Oppimisen ja koulunkäynnin tueksi tarjotaan lisäksi palveluja. Perusopetuslaissa säädettyjä yleisiä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. (Valkeakosken kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma.)

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti. (Valkeakosken kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma.)

Oppilashuollon palvelut

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013/1287) mukainen oppilashuolto jakautuu kahteen osa-alueeseen; yhteisölliseen oppilashuoltoon, joka pyrkii parantamaan koulun toimintakulttuuria ja yksilökohtaiseen oppilashuoltoon, joka pyrkii parantamaan yksittäisen oppilaan oppimismahdollisuuksia. Oppilashuollossa toimii monialainen ohjausryhmä sekä koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat opettajien lisäksi koulupsykologit ja -kuraattorit sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat tarpeen mukaan. Oppilashuollossa työskentelee koulukuraattori, jonka palveluja ovat mm. oppilaiden tukikeskustelut, oppilasryhmäpalvelut, opettajien konsultaatiot ja huoltajatuki. Lisäksi tukipalveluja tarjoaa koulupsykologi, jonka tehtäväkenttään kuuluvat mm. oppilaiden tutkimukset, oppilaiden ohjaaminen kuntoutukseen, oppilaiden tukikeskustelut, oppilasryhmäpalvelut, opettajien konsultaatiot ja huoltajatuki. (Valkeakosken kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma.)